ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 18

2 ՄԱՅԻՍ 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ — ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՂՕՐՔ

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ա. Խարբերդի Միութեան Շրջանակ

1. վեր. վ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
2. վեր. Ա. Զ. ԵՂՈՅԵԱՆ
3. վեր. ՀԷՆՐԻ Հ. ՐԻԿԶ

ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՑՐՆ Է

ՊԱՏԿԵՐ

ԳԱՑՔԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՆԵՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԶԸԼՊԱՇՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒԹ. Ն ՏԱՂԱԻԱՐԵԱՆ

ՏՂԱՑՈՑ ԷՋ

ՅԻՍՈՒՍԻՆ ՊԱՐՏԱՏԷՐԸ

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ — ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՊԱՑՊՈՐԼ. ՀԱՏՈՒՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوه‌داپر هفته‌لق غزته — درسعادتده بابیل هاوسده — مدیر مسئولی صموئیول ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ : — Վեր. Տէր. Ֆ. Ու. Մէհալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան

Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի Ծանօթ Գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ· — **Թուրքիոյ համար 40 դահեկան, Ամերիկայի համար 2 տոլար, Անգղիոյ համար 8 շիլին, ուրիշ երկիրներու համար 10 ֆրանկ: Չեռքէ կը ծախուի հատը 40 վարայի:**

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ : — **Ամեն տեղոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փոխարէն միւեւոյն հասցէին 15 բերթ կը ղրկուի, իսկ 108 դահեկանի փոխարէն 25 բերթ կը ղրկուի:**

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն դրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէհալըմի հասցէին, Պայպըր-Հաուս, Կ. Պոլիս

ԳԱՅԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Թերթի Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի, Պայպըր-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION : Turkey Ptrs. 40 : U. S. America $ 2 : England 8 Shillings : Other countries Frcs. 10 : — Single copies 40 Pa

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRLS

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constantino

Գաւառներէ եւ արտասահմանէ դրամ ղրկելու ամէնէն դիւրին եւ ապահով միջոցն Մանդա փոսթը (Mandat de poste): *Չէքեր եւ փոխգիրներ պէտք է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի հրամանին վճարելի ըլլան:*

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐ

(Նմոյշ մը ձրի կը ղրկուի փափաքողներուն)։ Տարեկան Բաժանորդագին 6 Ղրուշ։ Չեռքէ կը ծախուի հատը 30 Փարայիւ։

The CHANDLER & PRICE Company

CLEVELAND, OHIO, U. S. A.

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ
ՉԷՆՏԼԷՐ ԵՒ ԲՐԱՅՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻԻՆ

Որ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՓՈՔՐ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐ շինող աշխարհի կարեւորագոյն գործարանն է, ամբողջ Թուրքիոյ համար միակ գործակալ անուանած է Յ. Մատթէոսեանը, որուն պէտք է դիմեն ամէն անոնք որ կը փափաքին առաջնակարգ մեքենաներու գիներն եւ անոնց նկարագրութիւնը իմանալ:

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ, *Պայպըր Հաուս, Կ. ՊՈԼԻՍ*

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՅԻՍ 2, 1914 — ԹԻՒ 18

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Երէ պատերազմ

Պայրըն իր անձին համար ըսած է, «Առա-
մը արթնցայ և ինքզինքս հռչակաւոր
այ։» Նոյն կերպով կարծես Միացեալ Նա-
նգները առաւօտ մը կ'արթննան և ինքզինք-
պատերազմի մէջ կը գտնեն։ Թերեւս Ուա-
կիրնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ
ատերազմ» կը կոչեն ինչ որ տեղի կ'ունենայ
միջոցին, բայց մենք առանց այդ նուրբ
րամաբանութիւններուն վերահասու ըլլալու՝
միայն գիտենք թէ Ամերիկեան մարտանաւ-
չքնաղ առաւօտ մը կը ռմբակոծեն Մեք-
կան նաւահանգիստներ, զօրք կը հանեն ցա-
կը վտարեն պահապան զունդերը, կը գրա-
մաքաստուն և քաղաք և իրենց դրօշակը
ղեն անոնց վրայ։ Թէ դիւանագիտա-
ղեղով ի՛նչ կը կոչուի այս գործողութիւնը՝
ւրիշ հարց է։

Աւերը մօտեցած

Մեր ընթերցողներէն չատեր զուցէ աղօտ
պար մը կազմած են այդ հեռաւոր երկրին
նցած դարձած դէպքերուն վրայ որոնք
այսպէս յանկարծ ծանր կերպարանք կ'առնեն։
Մեր երկրին մէջ եւ չուրջը զգայացունց դէպ-
քեր տեղի կ'ունենան այս միջոցիս եւ մենք հև
ի հեւ հետեւիլ ստիպուած ենք անոնց, այնպէս
որ հազիւ երբեմն երբեմն անցողակի ակնարկ մը
կրցանք նետել Լատին Ամերիկեան այդ երկրին
թոնուբոհին վրայ։ Բայց աչխարհին ծայրերը
մօտեցած են իրարու եւ պատերազմը կամ պա-
տերազմի նման գործողութիւններ ո՛ր անկիւ-
նին մէջ ալ տեղի ունենան՝ կ'ազդեն ամէն երկրի
եւ ազդի վրայ։

Արեւիբեան կճիռը

Մեքսիքօ մին է Ամերիկեան ցամաքին վրայ
Սպանիական գաղութներէն։ Այս գաղութները
ժամանակ մը Սպանիոյ հպատակ մնալէ յետոյ
մի առ մի անկախութիւն ձեռք ձգած եւ հան-
րապետական ձեւ առած են։ Մեքսիքեան ժո-
ղովուրդը, իր քոյր հանրապետութեանց ժողո-
վուրդներուն նման, կազմուած է Սպանիացի-
ներէ եւ բնիկ ցեղերէ խառն եւ խառնածին
տարրերէ, ընդհանրապէս տգէտ, ծոյլ եւ զար-
գացումէ զուրկ։ Այնպէս որ «սահմանադրու-
թիւն» եւ «հանրապետութիւն» բառերը անի-
մաստ պիտակներ դարձած են եւ կարգ մը բըռ-
նակալներ որ նախագահ, վարչապետ կամ նա-
խարար կը կոչուին՝ յաջողած են միշտ չահա-
գործել երկրին ժողովուրդը ինչպէս նաեւ բնա-
կան հարստութիւնները։ Այս «նախագահ»ները
իրենց արբանեակներով պարբերական բռնա-
դաղխումներ կ'ունենան նախ իրենց մրցակից-

ներուն հետ եւ յետոյ նաեւ օտար դրամատէրներու հետ, այնպէս որ ներքին պայքարներ եւ յեղափոխութիւններ և արտաքին կնճիռներ անպակաս են։ Այս բոլոր պարագաները մտքի առջեւ պահելու է վեր ի վերոյ գաղափար մը կազմելու համար տեղի ունեցող դէպքերուն վրայ։ Զօր. Հուէրթա, սովորական միջոցներով ինքզինք Մեքսիքօի նախագահ հռչակելէ յետոյ իրեն դէմ կը գտնէ սովորական յեղափոխութիւնը «սահմանադրական» կոչուածներու կողմանէ յարուցուած եւ առաջնորդուած Զօր. Քարանցայի եւ Զօր. Վիլլայի ձեռամբ։ Միայեալ Նահանգները կը մերժեն ճանչնալ Հուէրթայի նախագահութիւնը առանց նոյն ատեն ճանչնալ յօժարելու իր հակառակորդներուն պահանջները։ Յեղափոխութիւնը կը տեւէ ամիսներէ ի վեր, արիւնհեղութիւն եւ ոճիրներու չարք մը՝ որոնց մէջ ոչ մէկ կողմը միւսէն ետ կը մնայ։

Ազգային արժանապատուութիւն

Գործերը այս փափուկ վիճակին մէջ էին երբ Հուէրթայի սպաներէն մին փութկոտութիւնը ունեցաւ ձերբակալելու Ամերիկացի անձնաւորներ որոնք թամիլիքօ ցամաք կ'ելլէին իրենց մարտանաւուն համար պաշար գնելու։ Ամերիկեան դրօշին եղած այս նախատինքը պատճառ նկատուեցաւ որ Նախագահ Ուիլսըն պահանջէ Հուէրթայէ բարեւել նոյն դրօշը պատշաճ պատիւներով։ Հուէրթա իր արժանապատուութեան անհամաձայն սեպեց այս պահանջին գոհացում տալ, որուն վրայ Ամերիկեան նաւատորմը ռմբակոծեց Վերա-Քրուզ, Մեքսիքեան նաւահանգիստը եւ գրաւեց զայն։ Արդ կը մնայ տեսնել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը։ Եթէ Ամերիկեան կառավարութիւնը պատրաստակամ կը գտնուէր միջամտելու եւ վերջ տալու իր անմիջական դրացիին անտանելի խառնակութեանց, այդ պատրուակը գտած եղաւ ահա եւ պիտի կրնայ իր նպատակին հասնիլ՝ ծառացած ըլլալով նոյն ատեն կարգ մը Ամերիկացի ընկերութիւններու շահերուն որոնք մեծամեծ դրամագլուխներ ունին Մեքսիքօի մէջ։ Միւս կողմանէ անհաւանական չէ որ Զօր. Հուէրթա ևս յոյս ունենայ օգտուիլ օտար քանակի մը իր սահմանները մտնելէն՝ առիթ ընելով զայն կոչ մը ուղղելու իր հակառակորդներուն ազգասիրութեան և թշնամին վանելու պատրուակին տակ հակցողութեան մը գալով անոնց հետ։

Տակաւին յոյս կայ

Յամենայն դէպս թնդանօթները դադրեցին անգամ մը եւ այս ու այն որքան ալ օգտուիներ ակնկալեն այդ չարագուշակ պարագային, մենք կը սիրտնունք մտածել անգամ մըն ալ հազարաւոր անմեղ տուներու վրայ որոնք սուզի պիտի մատնուին եւ աւերակ դառնան, եթէ պատերազմ մը տեղի ունենայ Մեքսիքօի մէջ։ Ցոյս ունինք թէ միջոցներ պիտի գործածուին գոհացուցիչ լուծում մը գտնելու կացութեան, առանց տեղի տալու նոր արիւնհեղութեանց և մեր այս յոյսը կ'աւելնայ երբ միտք կը բերենք Միացեալ Նահանգաց Նախագահին եւ ժողովրդեան լրջութեան և խաղաղասիրութեան համբաւը։ Մեր ընթերցողները գուշակած են անշուշտ մինչեւ հիմա թէ մենք խաղաղութեան կուսակից ենք եւ, եթէ հարիւր հազար հոգինոց բանակ մը ունենայինք, հրաման պիտի ընէինք մինչեւ յետին թիմքահարին որ երթայ երկիրը մշակէ եւ տաքներ մեծցնէ։ Եւ, կը կարծենք, ազգերու «արժանապատուութիւնը» շատ պիտի չվնասուէր մեր այս խաղաղ ռազմավարութեան երեսէն։

ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ներկայ թիւով կը սկսինք հրատարակել Աւետ. եկեղեցիներու վիճակին վրայ գրուած այն մանուածոյ յօդուածները որոնց մասին եղած կարգադրութիւնը ծանուցինք անցեալ չաթմս։

Այս յօդուածներու հաւաքածոյին հրատարակութիւնը կը սկսինք Խարբերդի Միութեան չրջանակին պատկանող եկեղեցիներուն մասին գրուածներով։ Սոյն չրջանակէն ընտրուած երկը պատուարժան յօդուածագիրները գովելի փութկոտութեամբ ժամանակին հասցուցին մեզի իրենց գրութիւնները։ Յարդ ոչ մէկ. ուրիշ չրջանակէ՝ մեր հրաւիրած երեք անձերն ալ զրկած են իրենց յօդուածները։ Բայց առանց սպասելու նոր յօդուածներու ժամանման՝ յաջորդ երկու թիւերով պիտի հրատարակենք միւս չրջանակներէն եկած գրութիւնները։

Կը յուսանք թէ ընդհանուր չահագրգռութեամբ պիտի կարդացուին այս յօդուածները։

կը հասկցուի անշուշտ թէ խմբագրութիւնը ոեւէ պատասխանատուութիւն չստանձներ արտայայտուած գաղափարներու մասին։ Մեր նպատակն էր ձեռնհաս անձնաւորութիւններու անկախ կարծիքները հաւաքել առաջարկուած խնդրոյն նկատմամբ, եւ չատ ուրախ ենք որ մեր պատուական աշխատակիցները կարելի ըրին մեզի իրագործել այս նպատակը որչափ որ հնարաւոր էր ներկայ պարագաներուն մէջ։

Մեր յօդուածագիրներէն ոմանց ներողամտութիւնը կը խնդրենք իրենց յօդուածներէն թեթեւ յապաւումներ ընել հարկադրուած ըլլալնուս համար։ Փափաքեցանք ամէն յօդուած անխտիր մէկ անգամէն հրատարակել. այդպէս ընելու համար հարկ էր քիչ մը համառօտել մեզի ղրկուած գրութիւններէն մէկ քանին։

Աւետաբերի խմբագրութիւնը յօդուածագիրներուն իւրաքանչիւրէն խնդրած է որ իր գրութեան մէջ ընդհանուր կերպով տեղեկագրէ թէ իր ներկայացուցած չրջանակի եկեղեցիները ինչ վիճակի մէջ կը գտնուին տնտեսապէս, հոգեւորապէս եւ կրթական տեսակէտէ, եւ յիշատակէ նաեւ թէ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային պատճառներ ինչ ազդեցութիւն գործած են եկեղեցիներուն վրայ։ Մէն մի յօդուածագիրէ խնդրուած է նաեւ որ թելադրէ թէ իր կարծիքով ինչ միջոցներ պէտք է գործածուին եկեղեցիներուն վիճակը բարելաւելու համար։

Մեր ընթերցողները պատեհութիւն պիտի ունենան տեսնելու թէ մեր այս մտնաւոր աշխատակիցները խղճմտօրէն ուսումնասիրած են իրենց ներկայացուցած հարցը եւ առ հասարակ մեծ խնամով պատրաստած են իրենց գրութիւնները։ Խմբագրութիւնը կը փափաքի իր ջերմային չնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր անոնց որ այսքան սիրայօժար մասնակցեցան այս յօդուածներու հաւաքածոյին պատրաստութեան։ Կը կարծենք թէ ժամանակ է որ Հայ Աւետ. եկեղեցիները արթննան եւ խորհին իրենց վիճակին վրայ։ Եւ մեր պատուական յօդուածագիրները իրենց գրութիւններով չատ օգտակար ծառայութիւն մը կը մատուցանեն առաջնորդելով Հայ Աւետ. եկեղեցիները՝ մտածելու իրենց կացութեան վրայ։ Աւետաբեր սիրով պիտի հիւրընկալէ այս նիւթին վրայ ուրիշ անձերու կողմէ ալ ամփոփօրէն գրուած լուրջ եւ ուսումնասիրուած յօդուածներ։ Եւ կը յուսանք թէ ներկայ տարւոյ ընթացքին Հայ Աւետ. եկեղեցիները Միութիւններու գումարմանց միջոցին եւ ուրիշ առիթներով իրենց ամենալուրջ ուշադրութիւնը պիտի դարձնեն այս կարեւոր խնդրոյն։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երիտասարդաց Քրիստ. Ընկերակցութիւններու խորհրդակցական համաժողովը նշանակելի դէպք մ'է իսկապէս, որչափ գիտենք մենք, իր տեսակին մէջ առաջինը որ տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ մէջ։ Այս գումարումը կ'ապացուցանէ թէ Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութիւններու գործին կարեւորութիւնն ու ազդեցութիւնը սկսած են աւելնալ եւ տարակոյս չկայ թէ ապագային գումարելի բազմաթիւ համանման աւելի մեծ համաժողովներու կարապետն էր այս։ Այս երկրին համար անցեալին մէջ ամէն տեսակ բարի գործերու յառաջդիմութեան մեծ խոչընդոտներէն մին համաժողովներ գումարելու անհնարութիւնն էր ճամբորդութեան դժուարութիւններու կամ քաղաքական անյարմար պայմաններու պատճառով։ Հիմա սակայն այնպիսի փոփոխութիւններ կ'ըլլան որոնք հետզհետէ կը դիւրացնեն երկրին այլեւայլ կողմերը ժողովներ գումարել մեր ընկերային, բարոյական ու կրօնական գործին վրայ կենսական ազդեցութիւն ունեցող խնդիրներու քննութեան համար։ Քաղաքակիրթ ամէն ազգերու փորձառութիւնը կը ցուցնէ թէ գաղափարներու փոխանակումով եւ համանման գործով զբաղեալներու փոխադարձ ծանօթացումով է որ տեւական ու գոհացուցիչ յառաջդիմութիւն կարելի է ընել։ Մենք հոս ի մասնաւորի կարօտ ենք այն զօրութեան ու ներշնչման, որ կ'առացուի գաղափարի եւ գործունէութեան այլազան ճիւղերու մէջ մասնակիտական համագումարներ ունեցող մեծ մարդոց հետ անձնական շփումի միջոցով։

Կրթական եւ կրօնական գործեր այս երկրին մէջ չատ դանդաղօրէն յառաջացած են՝ գլխաւորապէս անհատական գործիչներու մեկուսացման պատճառով։ Գործակցութիւն եւ դա-

սակարգութիւն պակասած են, բայց կը յուսանք թէ ընդհանուպ գոյութիւն պիտի ունենան։

Երիտասարդաց Քրիստ. Ընկերակցութիւններու համաժողովը իր որդեգրած մեթոտներով լաւ օրինակ մը տուաւ։ Իւրաքանչիւր նատի մէջ Աստուածաշնչական մեծ խնդիր մը ուսումնասիրուեցաւ ոգեւորութեամբ։ Յետոյ գործնական խորհրդակցութիւն եղաւ աշխատութեան ճիւղի մը վրայ եւ յետոյ ուղերձ մը խօսուեցաւ համաժողովին անդամները ոգեւորելու համար ամենաբարձր չարժառիթներով ու խրախոյանքով։ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը գործնական է դերազանցապէս, գոհ չըլլար եթէ իրական արդիւնքներ ձեռք չբերուին, եւ կը հաւատայ թէ բաղձացեալ արդիւնքները դիպուածով յառաջ չեն գար, այլ իմաստնարար թափուած ճիդերով։ Այս տեսութիւնն ընդհանրանալու է նաեւ եկեղեցիներու մէջ։ Գործ մը որ չյաջողիր՝ գոնացում չտար։ Շատ անգամ ոգիի կամ մեթոտի թեթեւ փոփոխութիւն մը բաւական է անյաջողութիւնը յաջողութեան փոխարկելու համար։

Բարեբախտութիւն է որ Աւետ. եկեղեցիները կրցան իրենց Միութիւններուն տարեկան ժողովները չարունակել այսքան տարիներ։ Երկրին միւս եկեղեցիները մեծապէս պիտի օգտուէին, եթէ իրենց համար ալ նմանօրինակ կարգադրութիւն մը կարելի ըլլար։ Սակայն պատճառ կայ վախնալու թէ Միութեան ժողովներու մէջ չատ ժամանակ վատնուած է աւելորդ ձեւակերպութիւններու եւ վիճաբանութիւններու համար։ Ջերմապէս կը յանձնարարենք աւելի գործնական ու ներշնչիչ ծրագիր մը որդեգրել այս տարւոյ ժողովներուն համար։ Եկեղեցիներու, կիրակնօրեայ եւ ցերեկեայ դպրոցներու ներկայ իսկական պէտքերը հոգացուելու են իմաստութեամբ և, ամէն բանէ աւելի, ժողովներն ըլլալու են Այլակերպութեան Լեռ մը բոլոր ներկաներուն համար, յայտնելով աչերնին Քրիստոսի եւ անոր գործին փառքը։ Քայլեր առնուելու են նաեւ Միութիւններու միութիւն մը կազմելու համար, որպէս զի աւելի լաւ կատարուի գործը որու ձեռնարկած են եկեղեցիները։ Ներկայ բոլոր անհպատ պայմաններուն հակառակ կը հաւատանք թէ զօրաւոր պատճառներ կան Աստուծմէ գոհանալու եւ քաջալերուելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ

Հայր երկնաւոր ես Աստուած ամենայն ներելու պատրաստ, որ ներեցիր ընդ յանցանս նեղութեան մեր, եւ այժմ յայնմ պաղատանաց ձայնից մերոց՝ ընդունելով ողորմես մեզ. անդր ի հնոյ դատաստան պատուհասիդ յանցանաց մերոց բարերարութեամբ քո։ Նեղեալ և լալ մեզ. տառեալ և ինդալ ընդ աջմահատութեան ցեղ ընդ Որդւոյ և ընդ Սրբոյ Հոգւոյդ այժմ և հընչդ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՅՐ Է

Աստուծոյ Հայրութիւնը եւ մարդոյ եղբայրութիւնը աստուածաշնչեր են որ անգադար կը կրկնուին այս օրերս, եւ յաճախ անուշադրութեամբ եւ վերի վերոյ կերպով։ Լաւ է որ մենք մեզի հարցնենք թէ ո՛րքան ճշմարտութիւն կը պարունակեն անոնք եւ ո՛րքան մոլորութիւն կը պատճառեն չատ անդամ։ Ընթերցող մը այս խնդիրը կը յուզէ հարցմամբ մը, զոր սակաւ կարելի է լսաւորել. Սբ. Գիրքը կը սորվեցնէ՞ թէ Աստուած համայն մարդկութեան Հայրն է։ Այո, Սբ. Գիրքը կը սորվեցնէ։ Բայց իր ուսուցածը կարգ մը որոշ պայմաններով չափաւորուած է։ Թէ Աստուած երեք տարբեր յարաբերութիւններով Հայր է մարդոց՝ յայտնօրէն կը բացատրուի Սբ. Գրոց նշանաւոր ուսանող եւ ուսուցիչ Տր. Էրամընի կողմէ։

Սբ. Գրոց մէջ Հայրութեան եւ որդիութեան երեք լուսաբանութիւն կայ, կ'ըսէ։

Ա. Երոդոքեան վէպ (Հօր Աստուծոյ եւ Որդի Աստուծոյ միջեւ) եղածը։ Այս եղական և այլամերժ է։ Այս որդիութեան մէջ ոչ մէկ ապրած ունի բաժին։ Աստուած արդարեւ Հայր է նաեւ մարմնացեալ Որդւոյն։ Այսինքն Երրորդութեան մէջ կայ Հայրութիւն նախ քան մարմ-

նառութիւն, նաեւ Հայրութիւն մարմնաւորութեան միջոցով։

Բ. Վերսին ծննդեան ու վերկութեան շնորհիւ եղածը։ Աստուած Հայր է բոլոր անոնց որ Քրիստոսի կը հաւատան իբրեւ Փրկչի եւ Տէրոջ։ Անոնք իրաւունք ունին ըսելու, «Օրհնեալ ըլլայ Աստուած եւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Հայրը։» Այդ «մեր» բառը ամէնը կը միացնէ մէկ Մարմնի մէջ։ Իրենց որդիութիւնը անբաժանելի է սէրէն որով Հայրը կը սիրէ Որդին։

Գ. Սեղծման եւ Բնութեան միջոցով ևղածը։ Ինչպէս Պօղոս յայտարարեց իր Արիսպագոսի քարոզին մէջ, «Բոլոր մարդոց ազգերը մէկ արիւնէ ըրաւ։» «Մենք անոր ցեղէն ալ ենք։»

Առաջին օրհնակին մէջ, կ'ըսէ Տր. Էրտմըն, Հօրը սէրն առ Որդին անպատմելի, անհուն ու անհասանելի է։ Երկրորդին մէջ, ինչպէս արդէն ըսուեցաւ, Աստուծոյ սէրն առ սուրբս՝ Քրիստոսի միջոցով կամ «Քրիստոսով» է։ Երրորդ օրհնակին մէջ Աստուծոյ սէրն «աչխարհի» համար է։ «Աստուած այնպէս սիրեց աչխարհը, մինչեւ որ...» Այս օրուան մեծ մոլորութիւնն է չփոթել Աստուծոյ այն Հայրութիւնը որ վերլսոյն ծննդեամբ կ'ստացուի, եւ այն որ բնական ծննդեամբ կամ ստեղծմամբ կ'ըլլայ։

Պարզ է ուրեմն թէ, մինչ Աստուած առաւմով մը Հայր է բոլոր մարդոց, ուրիչ եւ յաւիտենապէս կենսական առումով մը Հայր չէ բոլոր մարդոց։ Այսինքն իր կատարեալ եւ յաւիտենական Հայրութիւնը կը մատուցուի ու կը շնորհուի Յիսուս Քրիստոսով միայն։ Մարդկային կեանքի մէջ մեղքին մուտը Աստուծոյ եւ մարդոց մէջ գանուող Հօր եւ որդիներու յարաբերութիւնը խզեց։ Այս իրողութիւնը ի հաչիւ չեն առներ անոնք որ զԱստուած ամէնուն հաւասարապէս Հայր կը կարծեն։ Անոնք որ կանխամտածութեամբ զՔրիստոս կը մերժեն իբրեւ Փրկիչ՝ կը մերժեն Աստուծոյ Հայրութիւնը, եւ Աստուած ոչ մէկուն բոնի Հայր կ'ըլլայ։ Եթէ մարդիկ ընտրեն զԱստուած իբրեւ Հայր մերժել, ան կ'ընդունի անոնց ընտրութիւնը եւ հետեւապէս իրենց անծանօթ կ'ըլլայ իբրեւ Հայր։ Մարդիկ Հայրը կը ճանչնան միայն Որդիին գործով։ «Մէկը Հօրը քով չգայ՝ եթէ ոչ ինծմով,» ըսաւ Քրիստոս։ «Եթէ զիս գիտնայիք, իմ Հայրս ալ պիտի գիտնայիք։» Նորէն ըսաւ Քրիստոս Հօրը սիրոյն վրայ. «Ան որ իմ պատուէրներս կը բռնէ ու կը պահէ զանոնք, անիկա է զիս սիրողը, եւ ան որ զիս կը սիրէ՝ իմ Հօրմէս պիտի սիրուի։» Այսպէս Աստուծոյ Հայրական սէրը այնպիսիներու կեանքին մէջ որոնք զինք իբրեւ Հայր ընդունած են Յիսուս Քրիստոսով՝ ունի տեղ մը զոր չկրնար ունենալ ընդհանուր մարդոյ կեանքին մէջ։ Եւ «մարգոց եղբայրութիւնը» ընդհանուր առմամբ փիլիքական է միայն։ Մարդիկ հոգիով եղբայր են այն ժամանակ միայն երբ Քրիստոս իրենց հասարակաց կեանքն է եւ Աստուած՝ իրենց հոգեւոր Հայրը։ Աստուծոյ Հայրական սէրը Քրիստոսով գիտցողներուս արտօնութիւնը և պարտականութիւնն է մարմնով մեր եղբայրները Հօր Աստուծոյ յաւիտենական ընտանիքին առաչնորդել։

ՊԱՏԿԵՐ

ՄԱՀԱՄԵՐՁ ԵՐԿՈՒ ՀՆԴԿՈՒՀԻՆԵՐ

Միսիոնարական թերթի մը մէջ հետեւեալը կը կարդանք Մալապարի հիւանդանոցին վրայ.

«Երկու չատ ծանր հիւանդ ունինք,» ըսաւ հիւանդապահ մը միսիոնարուհիին. «մին է հեթանոս կին մը, միւսն է Քրիստոնեայ կին մը։»

«Նախ հեթանոսին պիտի երթամ,» պատասխանեց միսիոնարուհին։

Անկիւնը դրուած անկողնի մը վրայ կին մը պառկած կը մրմռար ու կը հեծէր։ Երբ ոտքի ձայն առաւ՝ դարձաւ իր բարձին վրայ եւ ահա, Սպիտակուհիին քաղցր դէմքը տեսնելով,

«Օ, տիկին, տիկին, մօտս եկուր,» գոչեց, «պիտի մեռնիս, բայց ի՛նչ մահ է, ի՛նչ մահ։»

Միսիոնարուհին անկողնին քով փութաց, և նիհար թուխ ձեռք մը ջղաձգօրէն բռնեց ա նոր քղանցքը։

«Մօտս եկուր, մօտս,» կրկնեց հիւանդը հեւալով։

Իրեն ուղղուած ամէհի մութ աչքերուն մէջ նայելով միսիոնարուհին ակամայ յիշեց կարիճը։ Անասասիկ խայթոց մը արպարեւ, անյոյս մահ՝ սա երկիւղալի հանգերձ թէ վերտին այս աչխարհս պիտի զար Հնդիկ կինոջ մը թշուառ ճակատագրով կամ իբրեւ օձ թևերուս եւ կամ իբրեւ կարիճ։ Ոհ, կարելի չէ նկարագրել մա-

համերձին այդ աչքերուն մէջ ցոլացող տագնապն ու սարսափը։ Ապա սկսաւ ան բանդագուշել, մերթ ընդ մերթ կրկնելով, «Ի՛նչ մութ, ի՛նչ մութ։»

Միսիոնարուհին գնաց միւս տաղաւարը։ Հիւանդ մը պառկած էր հոն ալ, մեծ տագնապի մէջ։ Բայց երբ տեսաւ իր այցելուն, ճառագայթաւէտ ուրախութիւն մը փայլեցաւ անոր դէմքին վրայ։

«Տիկին,» ըսաւ մեղմ ձայնով, «կ'ըսեն թէ պիտի մեռնիմ, և ես երջանիկ եմ։ Ի՛նչ լոյս, ի՛նչ լոյս։»

Այցելուն նստաւ անկողնին քովիկ աթոռակին վրայ։ Հիւանդը վերմակին վրայ դրած էր իր ձեռքերը խաղաղիկ։ Մարդկային ոչ մէկ օգնութեան պէտք կ'զգար։ Վաղուց հեռէ դրած էր այն ձեռքերը Յաչեալին ձեռքին մէջ, եւ հիմա ան չէր լքած զայն։ Ընդհատ հասաւ վախճանը։ Եւ կինը չրթանց վրայ ժպիտով անցաւ միւս աշխարհը, ուր ամէն ինչ «լոյս» էր։

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՆԵՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

(Կիրակնօրեայ Դպրոցի Դաս, Մայիս 24)

Ղուկ. Ժէ. 1—10

Քրիստոնեաներն իրօք կը հաւատան Քրիստոսի խօսքերուն։ Առէք, ղոր օրինակ, վայը ղոր տուաւ այն մարդուն, որու ձեռքով գայթակղութիւններ կու գան։ Քրիստոսի միտքը յայտնի է, թէեւ այլաբանական է լեզուն։ «Աւելի աղէկ է որ անոր պարանոցէն իշու աղացքի քար մը կախուի, ու անիկա ծովը ձգուի, քան թէ այս պզտիկներէն մէկը գայթակղեցնէ։» Պզտիկները տղաք չեն միայն, այլ բոլոր անոնք որ ոեւէ կերպով տկար են եւ քաղցրութեան, օգնութեան եւ համբերութեան կարօտ։ Ձեր չուրջ նայեցէք ձեր տան, ձեր կիրակնօրեայ դպրոցին, ձեր եկեղեցիին մէ ժողովրդին մէջ։ Զննեցէք ձեր անձնական կեանքը եւ նայեցէք թէ Յիսուսի այս խօսքին հանդէպ ո՛ր աստիճան հաւատք կը ցուցուի գործնականապէս։ Ուշի ուշով եւ լիովին քննեցէք այն գայթակղութիւնները որոնց տեղեակ էք, և աշխատեցէք դարման մը գտնել իւրաքանչիւրին համար։ Ազացքի քարով եւ ծովու մէջ ընկղմումով ակնարկուած վտանգէն խուսափելու միակ միջոցն է ուրիշներու գայթակղութիւն տալէ անդադար ղգուշանալ, միանգամայն ուրիշներու նպաստել՝ օգտակարապէս ապրելու իրենց հիպերուն մէջ։ Դիւրին է խիստ և անզգոյշ ունակութիւն մը ստանալ հանդէպ այս հարցին։ Անգղիացի նշանաւոր հեղինակ մը, որու երկասիրութիւններուն մէջ յոռի լեզու կայ բաւական, ընթերցողներէն չատին վրայ այդ պատճառով զործած ոչ-բաղձալի ազդեցութիւնը ցոյց տուող բարեկամի մը սապէս ըսաւ վերջերս. «Տկարները թող հոգ տանին իրենց, ես ինչո՞ւ նեղեմ ինքզինքս անոնց համար։»

Ներման վրայ Քրիստոսի ուսուցման ծին հանդէպ մը աստիճան հաւատք եւ հաւատարմութիւն կը ցուցուի իսկապէս։ Շատ անգամ մարդիկ իրենց համար պզտիկութիւն կը համարին ներում խնդրել։ Իսկապէս սակայն մեզ պզտիկցնողը՝ այն բանը ընելն է, որու համար նեղուում պիտի խնդրուի։ Անիրաւ կամ սխալ բանը ընելէետեւ մարդավայել ու աղնիւ միակ բանն է յանցանքը խոստովանիլ եւ ներում խնդրել։ Դարձեալ, ոմանք դժուարին կը գտնեն ներել, ներում տալ։ Ո՛րքան անհմանութիւն Աստուծոյ, որ կը սիրէ ներել։ Զանազեցէք ճշմարիտ հաւատքէ թէ եկեղեցիին մէջ ո՛րչափ հնազանդութիւն կ'ըլլայ այսօր Քրիստոսի այն պատուէրներուն որ ներման կը վերաբերին։

Այս դասին մէջ Քրիստոսի ցուցած երրորդ բանը որով կրնանք մեր հաւատքին քանակն ու զօրութիւնը չափել՝ Աստուծոյ հանդէպ մեր անձնական կարեւորութեան կը վերաբերի։ Հաւանօրէն Քրիստոսի այս պատուէրին չհաւատալու եւ չհնազանդելու փորձութիւնը աւելի նենգաւոր է և աւելի անդիմագրելի քան ուրիշ ոեւէ փորձութիւն։ Մեր բնական հակումն է մեր լրածով պարծիլ և չափ վչտանալ եթէ մեր կարեւորութիւնը ուրիշներէ չճանչցուի ըստ արժանւոյն։ Քրիստոս կը սորվեցնէ թէ նոյն իսկ եթէ կատարեալ հաւատարիմ ըլլայինք մեր զործին մէջ — և ոչ ոք կրնայ այդ յաւակնութիւնն ունենալ — ըսելու էինք, «Մենք անպիտան ծառաներ ենք, քանզի զոր որ պարտական էինք ընելու՝ ըրինք։» Ձենք կրնար աւելի ծառայութիւն ընել որ վարձք պահանջենք անոր համար։ Մեր անձերուն հանդէպ մեր դիրքը կատարեալ խոնարհութեան դիրք ըլլալու է։ Աստուծոյ դիրքը հարկաւ տար-

բեր է մեզի հանդէպ։ Ան մեզ ծառայ չկոչեր, այլ բարեկամ, եւ կը սիրէ մեր Ջանքերը զորս կ'ընենք մեր սրտերուն սէրը գործով արտայայտելու համար։ Սակայն այդ գործին յաւակնութիւնը իսկոյն կ'արատաւորի արժանիքի ոեւէ զղացումով։ Ամէն ինչ չնորհք է։ Ոչ մէկուն գործը անհրաժեշտ է այս աշխարհի մէջ։ Դուրծողը կը մեռնի եւ կը թաղուի, բայց գործը կը չարունակէ։ Ցաճախ կ'ըսուի թէ մտապարծութիւն և մեծամտութիւն աւելի Արեւելքի յատուկ են քան Արեւմուտքի։ Ո՞րքան ճշմարիտ է այս։

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋ

ՅԻՍՈՒՍԻՆ ՊԱՐՏԱՏԷՐԸ

(ՄՆՈ ՊԱՊԻՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐԸ)

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

Ա.

Այս անգամ Մնօ Պապին չուրջ հաւաքուած էին ոչ միայն տան փոքրիկները, այլեւ մեծերը, հարսներն ու որդիները։

Փոքրիկ Վանիկն ու Շուշանիկը բզկտեր էին Պապի ծնկուըներուն մօտիկ. միւս թոռնիկներն ալ անոնց կողքին նստատեր էին։

Պապը խօսք առաւ յանկարծ. որդիներուն խօսակցութիւնը անոր միտքը պատմութիւն մը ձգեր էր։ Ան սկսաւ իր պատմութիւնը, խօսքն ուղղելով ամէնուն։

*
* *

Ժամանակով Մարտիրոս աղբար անուանուած մարդ մը կար։ Միամիտ մարդ մըն էր ան. կինը բաւական խելացի էր և տնօրինը անոր խօսքէն դուրս չէր երներ։ Բայց օր մը հակառակը պատահեցաւ։

Մարտիրոս աղբարը ժամ գնաց. տեսաւ նոր եկած վարդապետ մը առեանը կեցած քարոզ կու տայ։

— Որ ողորմի աղքատին՝ փոխ տայ Աստուծոյ։

Այս բնաբանը առած կը քարոզէր երկար։

— Տուէ՛ք, տուէ՛ք, կ'ըսէր ան, անոնախանձաբար տուէ՛ք։ Աստուած այդ փոխատուութիւնը պիտի հատուցանէ իր տոկոսներովը մեկտեղ։ Ով ողորմութիւն կու տայ աղքատին, պարտատէր կ'ըլլայ Յիսուսին։ Ան մէկին տեղ տասը, մէկին տեղ հարիւր, մէկին տեղ հազար կու տայ։

Մարտիրոս աղբարը այլեւս չսպասեց, դուրս ելաւ եկեղեցիէն։ Դէպ ի տուն երթալով՝ ճամբան կը մտածէր.

— Աղէկ կ'ըլլայ, իրաւունք ունի վարդապետը. ես պէտք է ունեցածս չունեցածս աղքատներուն տամ. մէկին տեղ հարիւր, մէկին տեղ հազար չեմ ուզեր, մէկին տեղ տասն ալ չատ բան է։

Այս մտածումներով տուն հասաւ։

— Հարս-կնիկ, ըսաւ կնոջը, աղքատներուն ողորմութիւն պիտի ընեմ։ Վարդապետը քարոզ մը տուաւ եւ ըսաւ որ ով որ աղքատներուն կ'ողորմի՝ Յիսուսի վրայ առնելիքուոր պիտի ըլլայ, Յիսուս մէկին տեղ տասը, մէկին տեղ հարիւր, մէկին տեղ հազար պիտի տայ։ Ես ունեցածս չունեցածս աղքատներուն պիտի տամ։

— Ինձնդ ես, ինչ ես, մա՛րդ, պատասխանեց կինը, վարդապետին խօսքերը սխալ հասկցեր ես։

— Շա՛տ ալ չիտակ հասկցած եմ, պատասխանեց Մարտիրոս աղբարը։ Այլեւս ականջ չի կախեց իր կնոջը խօսքերուն. կարծես փոխուեր էր բոլորովին։ Առջի Մարտիրոս աղբարը չէր, կարեւորութիւն չէր ուզեր տալ իր կնոջը յորդորներուն։ Բառեր մը մրմռաց քթին տակէն և հեռացաւ տունէն։

— Բարե՛ւ, կարապետ աղբար, ձայնեց հեռուէն իր ծանօթներէն մէկը տեսնելով. ինչպէս ես, գործերդ ինչպէս կ'երթան։

— Շա՛տ գէշ, Մարտիրոս աղբար, պատասխանեց խօսակիցը. տասը ոսկի չի կրցայ գտնել սկսած գործս յաջողցնելու համար. ամբողջ աշխատանքս պարապ պիտի երթայ, պահներուս ապագան պիտի խորտակուի։

— Տասը ոսկի՞ պէտք ունիս, այդ բան մը չէ. եկուր երթանք խանութ, ես քեզի կը վճարեմ. իմ նուէրս թող ըլլայ։

Երկուքը միասին գացին Մարտիրոս աղբարին խանութը, ուր խոստացուած նուէրը տրուեցաւ Կարապետ աղբարին։

Այսպիսի պարագաներ չատ պատահեցան. հանդիպողը նուէրը կամ ողորմութիւն կ'ընդունէր Մարտիրոս աղբարէն։ Ամէն ոք դժգոհ էր իր վիճակէն ու ձախողութեան մէջ. ո՛վ հանդիպէր մեր միամիտ խանութպանին, անպատճառ կարօտ և չքաւոր աստիճանի թշուառ կ'ըլլար. ընդհանրապէս ամէնքն ալ պատուաւոր աղքատներ կ'ըլլային. չէին կրնար մուրալ։ Մարտիրոս աղբար ամէնուն ալ օգնութեան կ'ուզէր հասնիլ. մէկին տունը իր ունեցած պարկ մը ձաւար կը ղրկէր, միւսին տունը՝ տիկ մը պանիրը, ուրիշի մը տունը՝ թիթեղի ամանով քարիւղ կամ ձիթաիւղ։

Մէկ խօսքով իր ունեցածը չունեցածը սպառեց, բաժնեց մէկ քանի օրուան մէջ։ Ի զո՛ւր կինը կը բողոքէր, կը յանդիմանէր, կ'ուզէր ամէն միջոցներով արգելք ըլլալ։ Ան կը չարուշնակէր չռայլել իր ողորմութիւնները, միշտ տեսրակ մը բռնած։ Այդ տետրակին մէջ կը գրէր տուածներուն գինն ու տեսակը. հաշիւը բացած էր Յիսուսի անունին վրայ։ Ուրախութեամբ գումարը կ'ընէր այդ հաշիւներուն. կը տեսնէր, բաւական խոշորցեր էր. հարիւր ոսկին անցած էր։

Արդ, կը խորհէր թէ ամէնէն քիչ տոկոսովը երեք առնէր, 1,000 ոսկիի չափ պահանջք կ'ունենար Յիսուսի վրայ։ Այնուհետեւ անհամբեր կ'սպասէր Յիսուսի որ ոեւէ միջոցով մը իր պարտքը հատուցանէ։

Դժբախտաբար Յիսուս կ'ուշանար իր պարտքը տալու։ Խեղճ Մարտիրոս աղբարն ի զուր կ'սպասէր ակնդէտ։ Հիմակ կարգը իրեն եկած էր ողորմութիւն մուրալու։ Տունը հաց չկար, լոյս չկար, փայտ չէր մնացեր, օճառ չունէին։

— Շատ կ'ամաչեմ, Կարապետ աղբար, ըսաւ օր մը, ինծի քանի մը ղրուշ տուր, չատ պէտք ունիմ։ Ասուած քեզի մէկին տեղ հարիւր, հազար կու տայ։

— Ախո՜ս, Մարտիրոս աղբար, պատասխանեց անոր բարերարելը, հինգ փարա չունիմ վրաս, եթէ ոչ՝ քու տուած տասը ոսկիդ կը հատուցանէի։

Այսպէս ամէն կողմէ ցաւով մերժուեցաւ մեր Մարտիրոս աղբարը։ Յուսահատութիւնը կատարեալ էր։ Թշուառութիւնը թագաւորեր էր իր տան մէջ։ Երկու երեք գիշեր անօթի պառկեր էին այր եւ կին։

Խեղճ կինը ամուսինը չիմարացած կը նկատէր բոլորովին։ Կ'աշխատէր օրական ուտելիք մը ճարել, թէեւ խիստ դժուար։

Մարտիրոս աղբարին համբերութիւնը հատաւ։ Չէ՛, եթէ Յիսուս իր պարտքը հատուցանել չի գար, պէտք էր որ ինքը երթար իր պահանջքն ուզէր։ Այսպէս մտածեց Մարտիրոս աղբարը. բայց ո՞ւր գտնել Յիսուսը, ան ո՞ւր կը բնակէր։

— Հարս-կնիկ, Յիսուս ո՞ւր կը կենայ, կը հարցնէր կնոջը։

— Չեմ գիտեր, գնա զտիր, կը պատասխանէր ան։

Մարտիրոս աղբարը մտածեց երթալ եկեղեցի, գտնել քարոզիչ վարդապետը կամ քահանայ հայրը և հարցնել ու տեղեկանալ անոնցմէ Յիսուսի բնակած տեղը։ Քարոզիչ վարդապետար մեկներ էր։

— Ո՞ւր է հայր սուրբը, հարցուց եկեղեցւոյ սպասաւորներէն մէկին։

— Ձաքար գեղն է, պատասխանեց այս վերջինը։

Մարտիրոս աղբար ցուսն առաւ, ուղղուեցաւ դէպ ի Ձաքար գեղ, վարդապետը գտնելու եւ անկէ Յիսուսի տեղը սորվելու համար։

Գնաց, չատ գնաց, մտաւ Ձաքար գեղի եկեղեցին։ Վարդապետը հոն էր, քարոզ կուտար։

Ճաւիոնի մէջ իգական սեռի դատը գրեթէ նոյնչափ արագ կ'ընթանայ որչափ Ջինոս մէջ։ Կարգ մը կարող կիներ եղած են և հրապարակախօսութեամբ ու հրապարակագրութեամբ կոբովի պայքար կը մղեն։ Իրենց պարագլուխը Ամերիկայի մէջ դաստիարակուած է։ Կառավարութիւնը այս չարժման դէմ պաշտօնապէս գործողութեամբ դաստիարակներուն, և նոյն դատը չօչափող վտանգաւոր հրատարակութիւններ ղրաւեց քանի մը անգամ։

Եղիպտական կառավարութիւնը որոշած է Տէլթայի համար 180,000 Անգղ. ոսկինոց վիթխարի ջրհան մը գնել, որ վայրկեանը 22,889 կալոն ջուր պիտի հանէ։

ՀԱՅ ԱԻԵՏ· ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ա. Խարբերդի Միութեան շրջանակ

1.

ՎԵՐ. Վ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ, ԽԱՐԲԵՐԴ

Շատ կարեւոր խնդիր մը կը յուզէք։ Պատասխաններս համառօտ պիտի ըլլան ու մեր Միութեան շրջանակին պիտի վերաբերին։

Ա. Տնտեսական վիճակ.

1. Առեւտուրը կայուն վիճակ մը ունի։ Վաճառականութիւնը ու արհեստները լնկած են որակով ալ, քանակով ալ. 2. Սղութիւն է, ու աղքատները քիչ չեն։

Պատճառներ. Դաղթականութիւնը մեծ պատճառն է, ու դաղթականութեան ալ գլխաւոր պատճառն է քաղաքական անառոյգ, անապահով ու յարափոփոխ վիճակը։

Դարմանի. Հիմնական եւ տեւական բարեկարգութիւն։

3. Ամերիկայէն դրամ կու գայ, եւ շատ ընտանիքներ անով կ'ապրին։

Բ. Կրթական վիճակ.

1. Այսօր կրթութեան համար աւելի փափաք ու ջանք ու տուրք կայ քան թէ ասկէ տասնեակ մը տարիներ առաջ։

Պատճառներ. Ամերիկայի «Կրթասիրացները,» ազգային կուսակցութիւնները, եւ Եփրատ Գոլէճը։

2. Կրթութիւնը հետզհետէ աւելի աշխարհիկ (secular) կը դառնայ։ Կրօնը դպրոցներէն վտարելու փափաքը կը զօրանայ։

Պատճառներ. Կուսակցական դպրոցներն ու հակակրօն հրատարակութիւնները, Ամերիկայէն վերադարձող կարգ մը երիտասարդներու գաղափարներ, բնիկ եւ օտար կրթական հաստատութիւններու մէջ պաշտօնավարող անկրօն ուսուցիչներ, իմացապաշտութիւն, եւն.։

3. Կրթական միօրինակ ծրագիր մը չունին մեր միութեան եկեղեցիներուն դպրոցները։

Պատճառներ. Տեղական Հոգաբարձութիւններուն անճարակութիւնը, եկեղեցիներուն անտարբերութիւնը։ Դպրոցներուն համար դրամ կու տան, բայց բնդհանրապէս չեն հետաքրքրուիր ու չեն գիտեր թէ այդ դրամը ի՛նչ գանի եւ ի՛նչ կերպով կը գործածուի։

4. Ընդհանուր հակիչ-քննիչի մը պակասը շատ զգալի է եւ աղետաբեր ալ է։ Ուսուցիչն է շատ անգամ իր դպրոցին հոգաբարձուն, տեսուչը, քննիչը եւ ամէնը։

Պատճառներ. Խարբերդի Միութեան անհոգութիւնը, դրամի եւ մարդու պակասը։

Դարմաններ. (ա) Ուսումնական խորհուրդ մը Միութեան կողմէն ընտրուած ու վճարուած՝ որ պատասխանատու ըլլայ մեր դպրոցներուն իմացական եւ հոգեկան վիճակին, կամ (բ) Գործակից ժողովին կողմէն ընտրուած մարմին մը նոյն պաշտօնով, ու կամ (գ) Եփրատ Գոլէճի ուսուցիչներէն մին կամ աւելին լիազօր քննիչի պաշտօնով տարին դէթ երկու անգամ այցելէ մեր դպրոցները ու քննէ ու փոխէ ու թելադրէ ու տեղեկագրէ։ (դ) Քրիստոնէական դաստիարակութիւն ու մանկավարժական մեթոտներ թելադրող ու բացատրող թերթեր, յօդուածներ ու տետրակներ հրատարակել մեր դեղջկական դպրոցներու ուսուցիչներուն համար, որոնք շատ մը արտօնութիւններէ ու պատեհութիւններէ զուրկ են։ (ե) Խարբերդի Միութեան, Միացեալ Ամերիկեան Հայ Կրթասէրներու եւ Եփրատ Գոլէճի գործակցութեամբ փոնիս մը կազմել այս նպատակով։ Որչափ տանն որ մեր ուսուցիչներն վարժապետանոցներէ ելածներ չեն, այս պէտքը անհրաժեշտ է։ Պէտք է որ մեր գաւառները կրթողները կրթուին ու արդիական մեթոտներով կրթեն։ Ջատեղծենք այս պատեհութիւնը անոնց համար։

Գ. Կրօնական վիճակ.

1. Հոգեւոր պաշտօնեաները կը պակսին։ Խարբերդի Միութեան 50էն աւելի եկեղեցիները առանց հովիւի կը մնան տարիներէ ի վեր։ Միութիւնը տախտակած է պարապ բեմերը ուսուցիչներուն խնամքին յանձնել երբեմն, ու ասկէ մէկէ աւելի չարիքներ ծնած են, ի հարկէ։ Հոգեւոր պաշտօնէութիւնը անհրապոյր է։

Պատճառներ. Գաղթականութիւնը, մահը և կրօնական անտարբերութիւնը ընդհանուր պատճառներ են։ Մասնաւոր պատճառներ ալ կան. հոգեւոր եւ անձնուրաց երիտասարդներու պակասը (Աստուծոյ նախախնամքը եւ ժողովուրդին

տէրտը չեն ուզեր քաշել.) Աստուածաբանական դպրոցին երկար տարեն գոց մնալը, հակակրօն գաղափարները, ամսականի անբաւականութիւնը:

Դարմանիներ. Տուները, դպրոցները եւ եկեղեցիները հոգեւոր մթնոլորտով մը պատել ու պահել. պաշտօնէութեան նիւթական, իմացական եւ հոգեկան դիրքը բարձրացնել պէտք է:

2. Եկեղեցիները ընդհանրապէս պզտիկցած են, չեն ձգիր գրեթէ, ու հազիւ թէ իրենց գոյութիւնը կը պահեն:

Պատճառներ. Գաղթականութիւնը որ երիտասարդ չթողուց. ու մահը որ ծերունիները տարաւ, եկեղեցիներուն հոգեւոր անկումը, կարգ մը պաշտօնեաներու եւ շատ մը եկեղեցւոյ անդամներուն աչքարհնացումը, ուխտազանցութիւնը, եկեղեցւոյ անհրապոյր ու պազ կեանքը, հին մեթոտները, եւն.: Դարմաններ՝ քիչ վերջը:

3. Սբ. Դիրքը անծանօթ գիրք մը կը դառնայ հետզհետէ: Երբեմն սերունդ առաջ Սբ. Գրոց համառօտիւնը մեծ էր բայց ոչ-դրուագենական, անցեալ սերունդին մէջ պակսեցաւ այն, ներկայ սերունդին մէջ բոլորովին ինկած է: Մեր երիտասարդներուն 90% ը Սբ. Գիրք չեն ձարար, յաջորդ սերունդին վիճակը ահարկու պիտի ըլլայ:

Պատճառներ. Ընտանեկան ազօթքի բացակայութիւնը, Սբ. Գրոց նկատմամբ մեր դպրոցներուն տուած աննպաստ գաղափարները, մեր դպրոցներուն մէջ աւանդուած Սբ. Գրոց դասին անհրապոյր մեթոտները, «բարձրագոյն քննադատութեան» ազդեցութիւնը, Աստուածաշնչական դժուարութիւնները, հակակրօն հրատարակութիւնները ընդհանուր պատճառներէն են:

Բարոյական անկումը ահարկու երեւոյթ մը կը պարզէ եւ կը յառաջանայ ոչ թէ մրայն քաղաքներու մէջ, այլ նաեւ գիւղերու մէջ:

Պատճառներ. Անկարող կղերականութիւնը, հակակրօն հրատարակութիւնները, Ամերիկայէն վերադարձող կարգ մը անբարոյիկ երիտասարդները, ժողովուրդին առաջնորդողներէն ոմանց դաւթակղեցուցիչ ընթացքը, կուսակցութիւններէն ոմանց ազդեցութիւնը եւ հրատարակութիւնները:

Դարմաններ. Այս երեսակ չարիքներուն համար: (ա) Պզտիկ եւ անկարող եկեղեցիները միացնել կարող եւ հոգեւոր պաշտօնեի մը հսկողութեան տակ, եւ մեծ եկեղեցիներուն խնամքին ներքեւ: (բ) Սբ. Գիրքը տան մէջ ճանչցուելու է, ընտանեկան ազօթքին ուժ տալ անհրաժեշտ է: (գ) Սբ. Գիրքը ճանչցուելու է մեր դպրոցներուն ալ մէջ: Բաւական չէ Սբ. Գրքին նկատմամբ գիտնալ, պէտք է Սբ. Գիրքը գիտնալ: Մեր դպրոցներուն Սբ. Գրոց դասընթացքը յեղաշրջուելու է. (դ) Մեր Աստուածաբանական դպրոցները ըլլալու են մանաւանդ Աստուածաշնչական դպրոցներ: Իննադատութեան վարպետներուն սունկի պէս բուսնող վարկածները սերտելէն առաջ ու վերջը սերտենք Մեծ Վարպետին ու իր աշակերտներուն գաղափարներն ու կեանքը: Աշխարհը ասոնց պէտք ունի վերջապէս: (ե) Մեր բեմերը տալու են Աստուածաշնչական եւ Աւետարանական քարոզներ, փոխանակ բարոյական եւ իմաստասիրական բանախօսութիւններու որոնք խիստ շատ են այսօր: Մեղրը, Խայը, Բաւութիւնը, Սիրը, Երկիմ, Դժոխք. տո՛ւն կանչենք մեր բեմերէն արտաքսուած այս նիւթերը: (զ) Պէտք է ունենալ Սբ. Գրոց կիրակի մը, ուր մէկէ աւելի ուղղութիւններով խօսուի Սբ. Գրքին վրայ եւ Սբ. Գրքէն, նաեւ հաւաքոյթներ ըլլան Սբ. Գրոց տարածումին համար: Մեծ Պահոց առաջին կիրակին ամէնէն յարմարը կը նկատենք մենք այլեւայլ պատճառներով: Պէտք է զօրացնել Կիրակնօրեայ դպրոցը անշուշտ: (է) Եկեղեցւոյ մէջ ու անկէ դուրս ունենալ Քրիստոնէական վարդապետութիւններու դասընթացք մը ղէխաւորաբար անոնց համար որոնք եկեղեցւոյ անդամակցիլ կ'ուզեն: (ը) Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւններու ժողովներուն մէջ ու անոնց միջոցով այժ տալ Սբ. Գրոց ուսման՝ նոր եւ հրապուրիչ մեթոտներով, ու անոր վրայ հսկել ու չեչտել: (թ) «Քարոզչական Միութիւններ» «Քրիստոնէական Ազգացուցութեան» խմբակներ կազմել ու զօրծել, ու հրապարակը ողողել Քրիստոնէական եւ Քրիստոնէական-պիտական հրատարակութիւններով: Յարձակողական եւ պաշտպանողական կռիւն գործունէութիւններով քննադատել սխալը եւ սուտը եւ յայտարարել ուղիղը ու ճշմարիտը, ահա մեր պարագը:

Խոստովանինք թէ հակակրօն հրատարակիչներն ու հրատարակութիւնները զմեզ անցուցին իրենց չարժունութեամբը: Եթէ մեր դիրքը չկրնանք պահել, թշնամին պիտի գրաւէ զայն:

Արթնալու, կազմակերպուելու, չարժելու, զս հելու ժամն է։

5. Միսիոնարութեան փոխուած դիրքը անպատ ազդեցութիւն մը ձգած է չատ մը եկեղեցիներու վրայ։ Միսիոնարներու պէտք կայ։ Ակէ կէս դար առաջ մեր կրթական օտար գործիչները միսիոնարներ էին։ Միսիոնարական, Աւետարանական հոգին կը տիրէր թէ՛ դպրոցներու եւ թէ՛ եկեղեցիներու մէջ, եղբայրական սէրը ու յարաբերութիւնը զօրաւոր էին ու անկեղծ։ Սբ. Դիրք կը սերտէին, դիւղերը քարոզելու կ'երթային, տաւանորդ կու տային, Բրիստոնէական մաքուր խղճմտանքով կ'ապրէին։ Առաքելական ոգին կը տիրէր եկեղեցիներուն մէջ։ Այս բաներուն մեծ մասը մեր հին միսիոնարներուն Բրիստոնէական կեանքին ու գործունէութեան կը պարտէին մեր հայրերը, ինչպէս նաեւ անոնց ազդեցութեան տակ կրթուած պաշտօնեաներուն։ Կարելի՞ է մոռնալ Կուտէլի, Բիկի, Համլինի, Տուայթի, Ուտի, Թրոպրիճի, Ուոքըրի, Ուիլկըմսի, Հուիլըրի, Պարնըմի, Ա. լէնի, Պլիսի, Թրէյսիի, Պրաունի, Հէրիքի, Անտրըսի, Զէմպրոսի, Րէյնոլտսի եւ դեռ չատ մը օտար դիւցազն Բրիստոնեաներուն գրիչին, լեզուին եւ կեանքին հզօր ազդեցութիւնները մեր երկրին մէջ։ Զբաղնք թէ ներկային մէջ ինչ որ ունի Բողոքականութիւնը մնայուն ու փառաւոր կրօնական ու կրթական տեսակէտներով՝ սոնց կը պարտի։

Այսօր տարբեր է բանը։ Մեր երիտասարդ միսիոնարներուն մեծ մասը իրենց նախորդներուն կրօնական կորովը ու գործունէութիւնը և գորովը ու ներգործութիւնը չունին։ Անոնք կրթական գործիչներ են եւ կամ բարեսիրական հաստատութիւններուն վարիչները (սոնք պէտք են անկուչա)։ Բայց պէտք էր սա ըսել ու այն չձգել։

Մեր եկեղեցիներուն մէկ մասը տարիներով միսիոնարի երես չեն տեսներ. միսիոնարներէն ոմանք ալ օրերով եկեղեցիի երես չեն տեսներ։ Հասարակութիւնը ինչպէս կ'ազդուի այս բանէն։ Գանգատներ կան։

Գանուեցան ալ միսիոնարներ որոնք իրենց նախորդներուն չհնածը գտնելու եկան։ Սբ. Գրոց վրայ թեթեւակի խօսելուն, կրօնական կարգ մը վարդապետութիւններ ծաղրելուն, եւ եկեղեցի երթալ աւելորդ նկատելուն, միսիոնարի լուրջ դիրքն ու ազդեցութիւնը աւրեցին, չատ ու չուտ համակերպելուն իրենց միջավայրին։ Աւետարանական եկեղեցին խաղաղութիւնը խանգարեցաւ, ու Բողոքական եկեղեցին ու միսիոնարին կրօնական վարկը իջաւ մանաւանդ գրացի եկեղեցիներուն առջեւ, որոնք ուրախութեամբ ու եռանդով գործածեցին այս պատեհութիւնը ընդդէմ Բողոքականութեան։ Եկեղեցիները չուտ զգացին չարիքը, բայց չկըրցան գտնել դարման անոր։ միսիոնարութիւնը ոչ զգաց չարիքը, բայց չուզեց կամ չկրցաւ գտնել։ Փոխանցումի չրջանի մը մէջէն ապահով անցնելու համար կարող, ազդեցիկ եւ իմաստուն առաջնորդներու պէտքն ունէին մեր եկեղեցիները ու չգտան գժբաղդաբար, ու անոր առթած վնասները անհետացած չեն բոլորովին։

Ընդհանուր դարմաններ. 1. Մեր դաշտին համար Աւետարանիչ։ 2. Մեր պաշտօնեաներուն համար վերնատուն։ 3. Մեր եկեղեցիներուն համար Պենտեկոստե։ 4. Մեր միսիոնարներուն համար միսիոներութիւն։ 5. Ամէնուս համար Բրիստոսի Հոգին։

ՎԵՐ. Ա. Զ. ԵՂՈՑԵԱՆ
(Թադէոսեան Ազատուածատունչի դպրոց, Մ. Ազիզ)

Ինծմէ խնդրուած է Խարբերդի Միութեան եկեղեցիներու մասին գրել։ Ահա—

Ա. Ընդհանուր տեղեկութիւններ. «Աւետարանական» (չէ թէ անչուչա Աւետարանի) գործ կայ 45 տեղեր,— այս գրեթէ կէսն է 20 տարի մը առաջ եղած տեղերուն թուոյն։ Սոնցմէ 33ը կը համրուին իբր «կազմակերպեալ» եկեղեցի. բայց 42 տեղի մէջ եկեղեցւոյ անդամ կը գտնուի, 1,700 համագումարով։ Բողոքական ժողովուրդը կը հաշուի միայն քիչ մը աւելի քան 8,200, որոյմէ քարոզի ներկայ եղողներուն մէջին թիւն է 5,800, եւ աղօթաժողովներու՝ հաղիւ աւոր $^1/_{10}$ը։ 39 տեղ կիրակ. դըպրոց կայ, ուր կը յաճախեն իբր 3,400 հոգի։

Այս 45էն միայն 28 տեղերը հոգացուած են հոգեւոր կամ կրթական աշխատաւորներով։ Մնացեալ 17ը բոլորովին թափուր են։ Կան 13 ձեռնադրեալ պաշտօնեայ, 7 արտօնացեալ քարոզիչ, 4 առժամապէս հայթայթուած աշխարհական քարոզիչ, եւ 4 ալ միայն կիրակի օրեր

այցելող քարոզիչներ։ 14 տեղերու մէջ ալ կան 17 հոգի որ կը գործեն իբր Սբ. Գրոց վարժուհիներ։

1. Տնտեսականը. Դաշտին եկեղեցիները առ հասարակ հիմա նիւթապէս աւելի հարուստ են համեմատաբար, հակառակ՝ մինչեւ այսօր շարունակող անտեսական տագնապներուն։ Այս ալ արդիւնք է տեղացիներուն բնական չարքաշութեան եւ ճարպիկութեան, եւ դէպ ի Ամերիկա կատարուած արտագաղթին, որուն շնորհիւ Միացեալ Նահանգներէն միշտ դրամ կու գայ, մանաւանդ առատ կու գար՝ Կիլիկեան ջարդերէն առաջ։ Եկեղեցիներէն ոմանք հիմա աւելի հոյաչէն աղօթարաններ եւ դպրոցներ ունին, եւ ոմանք ալ կը յուսան ունենալ։ Եկեղեցականութեան ծախքերն ալ հարկաւ աւելցած են, եւ ժողովուրդն ալ, սովրեալ թէ կամաւ, աւելի կու տայ, մանաւանդ կրթութեան համար։ 1912-ին տուին 179,000 դահ. (88,450 հոգեւոր գործին համար, եւ 90,550 կրթութեան), որ ըսել է անհատ գլուխ 22 դահ.։

2. Կրթականը. 36 տեղի մէջ կան 56 դպրոցներ, 80 երկսեռ ուսուցիչներով եւ 2,982 աշակերտներով, որոց 1,360 արու եւ 1602 էգ։ (Այս հաշուին մէջ չէ Եփրատ Գոլէճը՝ իր 36 երկսեռ ուսուցիչներով եւ 568 ուսանողներով, որոց 216ը արու եւ 352ը էգ)։ Գաղթականութեան եւ ղինուորական ծառայութեան պատճառաւ գրեթէ ամէն տեղ աւելի են աղջիկ ուսանողները։

Գոլէճէն սկսելով մինչեւ ամենայետին գիւղի դպրոցը, կրթական ծրագիրներն երթալով կը բարձրանան։ Բայց երկու ցաւալի բան կայ որ տակաւին չեն դարմանուած։ ա. Դասընթացքներ պատրաստելու մէջ կամայականութիւնը, եւ ասկէ յառաջ եկած անհամազօրութիւնը եւ չիմաստութիւնը, եւ բ. մանաւանդ բարձրագոյն վարժարանայ կրթական ծրագիրներուն՝ մեր ընտանեկան, ընկերական եւ եկեղեցական պէտքերուն եւ պահանջներուն անյարմարութիւնը։ Դասընթացքները լեցուած են բազմակերպ դասերով եւ միշտ վտանգ կայ որ աշակերտները չատ բան լսելով հանգերձ բան մ'ալ չսորվին շնորհքով։

3. Հոգեւոր վիճակը. 33 եկեղեցիներուն միայն 3ը բոլորովին ինքնուրոյն են։ Ըստ իս ուրիշ 5 ալ կան որ հիմա կրնան այդպէս ըլլալ, եթէ այս ուղղութեամբ գործուի անոնց մէջ։ Բայց եթէ բոլոր եկեղեցիներն ալ ինքնապահ ըլլան, եւ ունենան փառաւոր աղօթարան, կարող եւ պերճախօս քարոզիչ, երգեհոն և երգիչ խումբ, գոհացուցիչ պիտեհ, եւ այլն, այս պիտի նշանակէ՞ թէ անոնք ունին հոգեւոր կեանք։ Ներկայիս մէջ այս բաները երբեմն ճիշտ հակառակին ալ կը վկայեն։

Կը հաշուենք թէ տարին իբր 100 եկեղեցւոյ անդամ կ'աւելնայ։ Բայց գրեթէ նոյնքան ալ կը պակսի գաղթականութեան, ղինուորութեան եւ մահի պատճառներով։ Նոր անդամ ընդունելու առաքելական պայմանը, զոր կը գտնենք Գործ. Բ. 47ին մէջ, բոլորովին մոռցուած է։ Հաղիւ թէ կան մէկ երկու եկեղեցիներ որոնք տակաւին կը սիրեն գիտնալ թէ «Տէրը օրէ օր փրկուածները կ'աւելցնէր եկեղեցիին։» Եկեղեցիները չեն գիտեր, ոչ ալ հոգ ունին գիտնալու թէ 100 նոր անդամներուն քանի'ն իրաւունք «փրկուածներ» են, եւ միայն Աստուած գիտէ թէ ասոնցմէ քանին վեր աւելցուցածներն են։

Հիմա ա'լ զարմանք եւ զայրակղութիւն չպատճառեր տեսնել որ եկեղեցւոյ անդամներ հաղիւ թէ լաւագոյն են (եթէ երբեք են) ոչ-անդամներէն։ Հիմա հաղիւ թէ կը նախատուի եկեղեցին իր անչարմար անդամներուն համար, զի այնքան չատ են ասոնք, և այնքան սովորական դարձեր է ասանկներն ընդունիլ եկեղեցի։

Հաղիւ կրնաս գտնել 10 եկեղեցի որ արժանի ըլլայ «կազմակերպեալ» կոչուելու ճըշմարտապէս։ Եւ աւելի նուազ են այն եկեղեցիներն ուր չկայ հակառակութիւն բուն եկեղեցիին մէջ, կամ եկեղեցիին ու ժողովուրդին մէջ, եւ կամ ասոնց ու պաշտօնէին մէջ։ Եւ այս մէկ քանիին սիրտերը քննողն ալ Աստուած է։

Հիմա երբ այնքան նուազ են լաւ պատրաստուած քարոզիչները, հիմա երբ մանաւանդ աւելի են թերի պատրաստութիւն առածները, հիմա երբ չատեր, պաշտօնի վրայ ձիալով հանդերձ, Դեմասութիւն կ'ընեն, հիմա երբ ամէնէն չափաւոր քննադատութիւնն իսկ կը թեւածէ հաւատքը Աստուծոյ Խօսքին վրայ, հիմա երբ ազատ գրականութեան պատճառով «Յիսուս ատասպել է»ի եւ «Բանդեցէ'ք կրօնը»ի պէս խաղական կերպարք կը ջամբուի առաւօրէն, հիմա երբ արեւմտեան այլասերն յառի կրօնաբարոյականութիւնները մէնոմորտներուն մէջ չնչած եւ ուսած երի-

տասարդները ետ վտու դան, հիմա երբ մեր «Բրիստոնէական» կամ «Աւետարանական» կոչուած կրթական հաստատութիւնները՝ «նոր» կամ «զարգացեալ» մակդիրներով խոկապէս հակաքրիստոնէական ուսուցումներու աին եւ աղբիւր կը դառնան, եւ հիմա երբ եկեղեցիներն ալ կը կերպարանին աս աչխարհիս կերպարանքովը... հիմա ալ դժուար չէ վստահաբար գուշակել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր եկեղեցիներուն մօտաւոր ապագան։

Հոս պէտք չէ զանց ընել ակնարկ ձգել մեր կրթական հաստատութիւններուն հոգեւոր վիճակին վրայ, որ միայն ողբալի է։ Ատոնք գրեթէ հասած են այն տեղը, ուր ա՛լ ոչ միայն չեն կրնար կոչուիլ «Քրիստոնէական,» այլ կը սկսին իրաւամբ կոչուիլ «հակաքրիստոնէական։» Ատոնք այլեւս նպատակաւոր չեն մեր եկեղեցիներուն չինութեան։ Հաղուագիւտ են ուսուցիչներ եւ ղեկավարներ որոնք ճշմարտապէս ծառայող են եկեղեցիին հոգեւոր կեանքին։ Նաեւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ Հոգեւոր աչակերտներ կարծես ամօթ կը զգան իրենց այսպէս ճանչցուելու։ Դպրոցներուն մէջ հոգեւոր պաշտօնները յաւէտ մեքենական եւ ձեւական են։ Աչակերտներ գիտեն որ իրենց ուսուցիչները հազիւ թէ կը հաւատան իրենց քարոզածներուն։ Ատոնք հասկցած են որ հակառակ ծանուցումներու եւ յայտարարութիւններու, տեսչութիւններուն եւ ուսուցիչներուն մտքին մէջ առաջին տեղը բռնած է բարձր նիւ մը եւ մրցանակ մը՝ քան փրկութիւն եւ սրբութիւն։

Բ. Քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային պատճառներու ազդեցութիւնը մեր եկեղեցիներուն վրայ։

1. Քաղաքական պատճառներուն ազդեցութիւնը։

ա. Բռնապետութեան օրով մեր եկեղեցիները զրկուեցան չատ մը օգտակար պաշտօնեաներէ եւ կարող գործիչներէ, որոնք կա՛մ սպանուեցան ջարդերու միջոցին, եւ կա՛մ զաղթելով կեանքի անապահովութեան պատճառաւ։ Ես չեմ սեպեր թէ այս վերջինները չիտակ ըրին լքելով իրենց եկեղեցիները, եւ կամ իրենք ճշմարիտ օգտ ա ունեցան, բայց եկեղեցիները յայտնապէս վնաս կրեցին անոնց բացակայութիւնով։ Ցաւալի է որ պաշտօնեաներ եւ կարողագոյն եկեղեցւոյ անդամներ աւելի աղէկ չհեպեցին հոս «Ամուծոյ ժողովուրդին հետ չարչարուիլը» եւ զացին Ամերիկայի «ժամանակաւոր զուարճութիւնը վայելել։»

բ. Սահմանադրութեան օրով եւ յիշեալ պատճառով մենք աւելի առաղձ կորնցուցինք։ Նաեւ գործի ուրիչ ասպարէզներ բացուելուն համար երիտասարդներ ա՛լ գրեթէ բոլորովին երես դարձուցին հոգեւոր պաշտօնէութենէն, այնքան որ փակուեցաւ Մարբերդի Ամուսնածառանական դպրոցը, որ թէպէտ քանի մը ամիսէ ի վեր բացուած է, բայց տակնէն միայն մէկ աշակերտը այս Միութեան եկեղեցիներէն է։

Բնական էր որ չարգերու եւ գաղթական նահանջներ պիտի տկարանային եւ փճանային։ Ասոր համար գրեթէ կիսով չափ պակասած են գործի տեղերը, և չատ տեղեր ալ լքուելու վրայ են։ Ասոր հանդերձ՝ մնացեալ տեղերը, ամէնը մէկտեղ առնելով, համեմատաբար աւելի աղէկ վիճակ ունին նախապէս, ինչպէս վերը տեսանք։

2. Տնտեսական պատճառներուն ազդեցութիւնը։

Ժամանակիս անստուգութեան, անապահովութեան, առեւտրական դադարի, անգործութեան եւ օր քան ղօր յառաջացող աղքատութեան պատճառներով՝ հարկաւ եկեղեցիները եռանդ չունին հոգեւոր գործերն ընդարձակելու։ Այս մասին ո՛չ քաջալերութիւն ունին եւ ոչ քաջալերող։ Սպասումի մէջ են։ Անքան մը գործ կ'ընեն, որքան անհրաժեշտ կը համարին։ Զարմանալի է սակայն տեսնել որ ամէն տեղ եռանդ, քաջալերութիւն, եւ քիչ թէ չատ քաջալերող կայ կրթական գործի համար։ Պարտ ընկերութիւնը իսկ աւելի հոգ ունի հիմա կրթութեան վրայ։

3. Ընկերային պատճառներուն ազդեցութիւնը։

Զայս տեսնել չատ դիւրալի է։ Թերեւս կրօնութիւնը եւ անկրօնութիւնը զգալապէս եւ անմիջապէս յառաջ բերած են թերեւսաբարոյութիւն եւ անբարոյութիւն։ Մէկ կողմէն չկայ Աստուծոյ խօսքը որ կարող է զսպել, մաքրել եւ կառավարել բարքերը, միւս կողմէն ալ յոսի գրականութեամբ գրպիռ եւ աղտ ասպարէզ կը գտնեն յոսի բարքերը, եւ օրէ օր կ'ըլլան յոռետգոյն։ Հիմա եթէ տակաւին չենք հասած «վերջին օրերու չար ժամանակ»ներուն (տես Բ

Տիմ. Գ. 1—5), յայտնապէս չատ մօտ ենք անոնց։ Ընտանեկան անարատութիւնը եւ սրբութիւնը սկսեր է խարդախուիլ և պղծուիլ։ Եւ ընտանեկան պաշտամունքը չատոնց տեղ տուեր է այցելական ժամանցներու և ընկերոյթներու։

Գ. Ի՞նչ միջոցներ պիտի եւ եկեղեցիներուն վիճակը բարելաւելու համար։

Հարկաւ, երբ մեր եկեղեցիներուն ցաւալի վիճակին պատճառները գիտենք, կրնանք մտածել թէ ի՛նչ ըլլալու է դարմանը։ Դարմանն է վերջնել պատճառները, եւ եկեղեցիներն ենթարկել չնչին պատճառներու ազդեցութեան։

Վերը խօսեցանք քաղաքական, անտեսական եւ ընկերային պատճառներու վրայ։ Բայց ասոնք կառավարել կամ վերջնել մեր ձեռքն է։ Մենք չենք կրնար երկիրը քաղաքականապէս բարեկարգել, մենք չենք կրնար կենդանացնել վաճառականութիւնը, եւ մենք չենք կրնար ներկայիս մէջ ընկերութիւնը չհնող ազդակները փոխել։ Բայց տակաւին մենք ունինք անմիջական կերպով ընելու գործ մը,—ճանչնալ բուն պատճառը, եւ ձեռք բերել բուն դարմանը։

Մեր եկեղեցիներուն ներկայ կացութեան բուն պատճառը մէկ է, ըսած ալ, — Սբ. Հոգիին քաւարարութիւնը, կամ եթէ այսպէս ըսել ծանր կ'երեւնայ՝ մեր զԱնիկա մոռցած ըլլալը։ Անկարելի չէ որ օր մը, և մօտ ժամանակ մը, աղէկ ճամբու մէջ մտնէ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը, և այն ատեն չարժի եւ զարգանայ մեր վաճառականութիւնը, եւ եւրոպականանան մեր բարքերը։ Սակայն կը կարծենք թէ հիմակուընէ աղէկ, ձշմարտապէս աղէկ, պիտի ըլլայ մեր եւ եկեղեցիներուն վիճակը։ Ես ընդհակառակը պիտի ըսեմ, ցորչափ դուրս կը մնայ Սբ. Հոգին եւ կեղեցին, եւ կամ մոռցուած և արհամած կը կենայ անոր մէջ։

Եւ մենք պէտք չունինք քաղաքակրթութեան աղէկ օրերուն ապասելու՝ որպէս զի լեցուինք Սբ. Հոգիով։ Մենք կրնայինք Անով զօրանալ բնաւպետութեան օրով եւ կոտորածներու ժամանակ ալ, եւ թերեւս մանաւանդ այն ժամանակներ։ Կրնանք Անով վիրտուիլ հիմա։ Հապար ինը հարիւր տարի մը առաջ վերնատան «հարիւր քսան հոգի»էն չատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ ենք մենք հիմա։ Այն ատեն ապականած էր աշխարհ սիեզերապէս. և «աշակերտները» միայն տկար և անուս մարդիկ էին։ Բայց անոնք ունէին Հոգիին օծութիւնը եւ Անոր զօրութիւնը, որով փառաւոր գործեր կատարեցին։ Իսկ մենք ինչեր չենք կրնար ընել այսօր, երբ աւելի նպաստաւոր միջոցներ եւ պայմաններ ունինք,—աւելի դրամ, աւելի գիտութիւն, աւելի Աստուծոյ խօսք, եւ աւելի միջոց հաղորդակցութեան—, եթէ նոյնպէս ջեղուինք Սբ. Հոգիով։

Ասոր համար ալ մեր ընելիքը պարզ է,— Ապաշխարեցէ՛ք... եւ Հազոյն Սրոյ պարգեւը պիտի ընդունիք (Գործ. Բ. 38)։

Տարիներէ ի վեր ոչ միայն թերթերուն, այլ մանաւանդ Միութիւններուն սիւնոդներուն մէջ միշտ կ'երեւի այս խնդիրը – «Ինչ ընենք որ մեր եկեղեցիներն հոգեւոր կեանք ունենան եւ ածին։» Տրուած պատասխանները միշտ միօրինակ եւ նոյն են. — «Դրամ պէտք է,» «դպրոց պէտք է,» «չէնք պէտք է,» «ազատութիւն պէտք է,» «պէտք է ըլլայ,» «ըլլալու է,» եւայլն։ Ու թէպէտ դէմ չատէն քիչ այս բաները եղան ու կ'ըլլան, բայց մեր եկեղեցիները միշտ հետ կ'երթան ու կը տկարանան։ Մէկը կայր ըլլալու է գայս չտեսնելու համար։

Չէ՛, Սուրբ Հոգին պէտք է մեզի, եւ ասոր համար ապաշխարութիւն պէտք է մեզի։ Չէ թէ մեր ժողովուրդներուն, այլ մեզի, հոգեւոր պաշտօնեաներուս, ընիկ թէ միսիոնար պաշտօնեաներուս, պէտք է ապաշխարել։ Հարկ չէ որ ապաշխարութիւն քարոզենք ժողովուրդներուն։ Թող ապաշխարէ միսիոնարը, թող ապաշխարեն հովիւները, երէցները եւ քարոզիչները, եւ թող ապաշխարեն եկեղեցին առաջնորդները —սարկաւագներն ու հոգաբարձուները, կիրակնօրեայ ուսուցիչները, թող ապաշխարեն բարձրագոյն վարժարանայ փրոֆէսորները, ուսուցիչներն ու վարժուհիները... այն ատեն ժողովուրդներ եւ ուսանողներ մեր եաեւէն պիտի խռնարկին չնորհայ Աթոռին առջեւ, եւ Սբ. Հոգին պիտի իջնէ ամէնուս վրայ։ Այն ատեն Տէրը պիտի երթայ մեր առջեւէն։ Այն ատեն մեծ լեռները, արգելքներ եւ դժուարութիւններ, դաշտի պիտի վերածուին մեր առջեւ, եւ մարդիկ պիտի աղաղակեն, «Շնո՛րհք, շնո՛րհք» (Զաք. Դ. 6, 7։) Կ'աղաչեմ, ընաւ մի՛ հաւատաք որ ուրիշ դարման կրնայ գտնուիլ։ Դրամը դարման չէ, դպրոցը դարման չէ, քաղաքակրթութիւնը

դարման չէ, կազմակերպութիւնը դարման չէ, նոր կանոնագիրը դարման չէ, քաղաքականութիւնը դարման չէ, եւ ամէն ինչ դարման չէ, «Հոգին է կենդանի ընողը, մարմինը շահ մը չընէ:»

3.

ՎԵՐ. ՀԷՆՐԻ Հ. ՐԻԿԶ, ԽԱՐԲԵՐԴ

1. Նիւթական.—*Բողոքական ժողովուրդներու մեծամասնութիւնը բաղդատաբար նիւթական լաւ վիճակ մը ունի: Կը հաշուուի էթ եթէ Խարբերդի Թեմին Բողոքականները իրենց ծախսածին մէկ քսաներորդը բարեսիրական գործերու տային, Բողոքական եկեղեցիները բոլորովին անկախ դիրք մը գրաւելու վիճակին մէջ պիտի ըլլային: Իրաւ դէպ Ամերիկա արտադրութիւն պատճառաւ դրամ տուողներէն չատեր հեռացած են, սակայն գաղթողները թէ՛ իրենց ազգականներուն եւ թէ՛ եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն այսօր աւելի դրամ կու տան քան առաջ: Սակայն եւ այնպէս չատ մը գիւղերու մէջ կան Բողոքական հասարակութիւններ որոնք բոլորովին անկարող են պաշտօնեայ պահելու, եւ եկեղեցիներուն մեծ մասը մինչեւ այսօր արտաքին օգնութեան կարօտ է:*

2. Կրթական.—*Այս գաւառներու մէջ կրթութեան զարգացումը զարմանալի եղած է, եւ Բողոքական դպրոցները մինչեւ այսօր առաջնակարգ դիրք գրաւած են: Սակայն ուրիշ դպրոցներ ալ հետզհետէ նոյն առաջադիմութեան կը հասնին: Շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ Բողոքական դպրոցներ բանալու եւ պահելու միակ պատճառները՝ այդ դպրոցներուն Բողոքական համոզմունքին տուած բարոյական ազդեցութիւնն ու կրօնական կրթութեան համար անոնց ընծայած պատեհութիւնն են: Եթէ ոչ՝ սոսկ կրթական տեսակէտէ ուրիշ դպրոցներ գրեթէ հաւասար գործ կը տեսնեն, անանկ որ Բողոքական եկեղեցիներու կրթական առաջնութիւնը վերջանալու վրայ է, ոչ թէ Բողոքական դպրոցներու որեւէ թերութեան պատճառով, այլ ուրիշ դպրոցներու գովելի զարգացման պատճառով:*

3. Ընկերային.—*Նախկին ժամանակներու տէրտ յարաբերութիւնը հետզհետէ թուլնալու վրայ է Բողոքականներու մէջ: Ամերիկա գաղութներէն չատեր վերադառնալով Հայկական կեանքին մէջ կարգ մը Արեւմտեան սովորութիւններ կը ներմուծեն եւ ընկերային կեանքի հաւասարակշռութիւնը կը խանգարեն: Մեր եկեղեցիներէն ոմանց ընկերային վիճակը նախանձելի չէ: Թերեւս ասիկա չրջան մըն է որուն մէջէն պէտք է անցնինք, անանկ որ հարկ չէ այստեղ չեչտել ընկերային անդոհացուցիչ վիճակը: Սակայն եթէ այս վերնագրին տակ Բողոքական հասարակութեան բարոյական վիճակը յիշելու ըլլանք, չատ աւելի ծանր բաներ ըսել պէտք է: Անանկ որ նախկին Բողոքականութեան բարոյական բարձր չափանիշները կը յիշեն, ցաւով կը դիտեն թէ ներկայ Բողոքականութիւնը աւելի ցած մակարդակի վրայ կը գտնուի: Ձոր օրինակ, Բողոքականաց ճչմարտախօսութիւնը որ այնքան հռչակաւոր էր, տեղի տուած է, եւ այսօր այդ մասին գովեստներ չենք լսեր: Խարբերդի Թեմին մէջ կան չատ մը տեղեր ուր ոգեկից ըմպելիներու գործածութիւնը հետզհետէ կ'ընդհանրանայ Բողոքներու եւ նոյն իսկ եկեղեցւոյ անդամներու մէջ: Ընտանեկան կեանքի բարոյականն ալ քննադատութեան պատճառ կ'ըլլայ կարգ մը եկեղեցիներու մէջ:*

4. Հոգեւոր վիճակ.—*Յիշուած թերութիւններու գաղտնիքը կը գտնուի մեր եկեղեցիներու հոգեւոր թմրած վիճակին մէջ: Ինչ բացատրութեամբ մեր եկեղեցիներուն վիճակը ողբալի է: Անկեղծ եռանդը, անվերապահ անձնուիրութիւնը, այնքան հազուագիւտ է որ երբ տեսնուի, տարօրինակ կը նկատուի: Եկեղեցիին ադօթաժողովը, երբ բոլորովին զանց չըլլար, չաճախ սոսկ համառօտ քարոզի ժողով մը կ'ըլլայ: Հոգեւոր վարձատրութեանց վրայ խօսք եւ չերմեռանդ ադօթք չատ քիչ տեղերու մէջ կը լսուին: Սակայն մեր եկեղեցիներու հոգեւոր վիճակին մասին ամէնէն ծանր ամբաստանութիւնը ան է որ յարձակողական ոյժ մը ըլլալէ դադրած են անոնք: Եթէ հարցուէր թէ մեր եկեղեցիները կորսուածները փրկելու համար ինչ կ'ընեն, խիստ դժուար պիտի ըլլար պատասխան մը գտնել: Իրաւ ամէն կիրակի Աւետարանը կը քարոզուի, սակայն միայն քանի մը հաւատարիմ հոգիներու կը քարոզուի, որոնք արդէն առաջ պէտքն ալ չեն զգար: Քիչ տեղերու մէջ չանք մը կ'ըլլայ կորսուած եւ ան-*

մխիթար հոգիները Աւետարանին ազդեցութեան տակ բերելու։ Միջյարանուանական համերաշխութեան փափաքը այնչափ մը զօրացած է որ մեր եկեղեցիները այլեւս թիւով աճելու խորհուրդը լքած են։ Մինչեւ անգամ ամէնէն ինքնակամ մեղաւորը եթէ ուրիշ յարանուանութեան մը անունը կը կրէ, դէպի ի կորուստ կ'երթայ առանց զինք փրկելու ոեւէ ջանք մը ըլլալու։ Բացառութիւններ կան, սակայն ընդհանրապէս մեր Բողոքական եկեղեցիները իրենց համար կ'ապրին։ Եկեղեցիին դուռը բաց է ամէն եկողին, սակայն մոլորած հոգիները փնտռելու եւ բերելու պարտականութիւնը Բողոքականաց խղճին վրայ ծանրանալէ դադրած է առ հասարակ։ Բնականաբար այս պարագային տակ հոգեւոր կեանքը չկրնար աճիլ, եւ մեր եկեղեցիները թիւով եւ հոգեւոր կեանքի որակով կը յետադիմեն։

Ուստի մեր եկեղեցիները ինչ բանի կը կոչուին։

Եկեղեցիներուն բարոյական եւ հոգեւոր վիճակին պատկերը չատ սեւ գոյնով նկարագրինք։ Ցաւալի է որ այսպիսի տխուր վիճակ մը հանդուրժութեան առջեւ մերկացնելու միակ արդարացի նպատակը այս կրնայ ըլլալ որ զարման մը առաջարկենք։ Իմ համոզումս այն է որ դարմանը պիտի գտնուի կրօնքի մէջ հիմնովին նոր դիրք մը բռնելուն մէջ։ Մեր եկեղեցիներուն մէջ լեցուած են մարդիկ, որոնց հաւատքը ուղղափառ է, եւ իրենց բարոյական կեանքը գոհացուցիչ, սակայն իրենք զիրենք Տէրոջը նուիրած չեն ու նուիրուելու ալ նպատակ չունին։ Հակառակ հին եկեղեցիներուն գաղափարին, Բողոքականութիւնը կը սորվեցնէ թէ իւրաքանչիւր Քրիստոնեայ պէտք է վերստին ծնած ըլլայ. եւ ան որ իր կամքը Աստուծոյ յանձնած չէ, վերստին ծնունդը չգիտեր։ Այս է մեր վարդապետութիւնը. սակայն մեր ժողովարաններուն մէջ գտնուած անհատներուն թերեւս մեծամասնութիւնը իրենց կամքը բացարձակապէս Աստուծոյ հպատակեցնելէ կը զգուշանայ։ Իրենց կեանքը դեռ անձնակերպուած է։ Ցաւալի եւ վտանգաւոր բանը այն է որ մեր երեցները վտանգ այս կարգի մարդկէ ապաշխարութեան եւ փրկութեան հրաւիրելու, զանոնք իբրեւ արդէն Քրիստոնեայ նկատելով, կը յորդորեն որ չնորհք ստանան։ Թէ՛ եկեղեցւոյ անդամներուն եւ թէ՛ ոչ-անդամներուն մէջ բազմաթիւ անհատներ կան որոնք Քրիստոնեայ կը նկատուին, որոնք սակայն Աւետարանին մէջ գտնուած չափանիշին նայելով վերստին ծնած չեն։ Ատոնք են որ կրօնական չարժումի հանդէպ անտարբեր են, բարոյական սկզբունքներու մասին աչքաբիծ զազափարներուն կը համակերպին, եւ մեր եկեղեցիներուն բարոյական եւ հոգեւոր զարգացման բացարձակ արգելք կը հանդիսանան։ Հազար անգամ աւելի լաւ կ'ըլլայ եկեղեցիի մը համար ունենալ հինգ անդամներ, որոնց կեանքին Քրիստոս իրականապէս կը տիրէ, քան հարիւր անդամներ՝ որոնք բարոյապէս լաւ են բայց հոգեւորապէս մեռած։

Այս մասին երէցները մեծագոյն պատասխանատուութիւնը ունին։ Անոնք են որ անձնանուիրման չափանիշը բարձր պիտի պահեն՝ պահանջելով որ միայն անոնք Քրիստոնեայ սեպուին որոնք յօժար եւ պատրաստ են Քրիստոսի պահանջած զոհողութիւնը ընել։ Դժբազդաբար մեր երէցներէն չատերը այս մասին կը թերանան։ Մօտերս այցելեցի եկեղեցի մը ուր կիրակի առաւօտեան քարոզէն եւ կէսօրեան դասէն զատ չարթնուան մէջ ոեւէ ազօթքի ժողով կամ պաշտամունք չկար։ Տուներուն մէջ ալ ընտանեկան ազօթքը գրեթէ բոլորովին լքուած էր։ Երբոր ժողովուրդին բացատրեցի որ հոգեւոր մնունդին այս պակասը հոգեւոր մահուան պիտի առաջնորդէ, երէցն էր որ իր ժողովուրդին առջեւ հակառակեցաւ իմ խօսքերուս, ըսելով թէ այդ պիտին ժողովուրդը այնքան զբաղեալ էին որ ո՛չ կրնային կանոնաւորապէս ընտանեկան ազօթք ընել, եւ ոչ ալ ազօթաժողով ունենալ։ Երէցը յայտարարեց թէ քանի որ եկեղեցիին մէջ երկպառակութիւն չկար եւ հոգեւոր տուրքը կանոնաւորապէս կը վճարուէր, յայտնի էր թէ եկեղեցիին հոգեւոր վիճակը գոհացուցիչ էր։ Բարեբաղդաբար ծայրայեղ օրինակ մըն է այս որ քիչ տեղերու մէջ կը տեսնուի։ Սակայն առ հասարակ մեր երէցները հոգեւոր կեանքի չափանիշը պէտք է չատ աւելի բարձր պահեն։

Թերեւս մեզի զարմանայ թէ եկեղեցիին անգոհացուցիչ վիճակին վրայ խօսուած ժամանակ ինչու պաշտօնեաներուն պակասը ամէնէն առջի չյիշեցի։ Այդ պակասը միշտ մեր աչքերուն առջեւն է։ Խարբերդու Թեմին մէջ 44 եկեղեցիներ

կամ ժողովուրդներ կան։ Աստոնց միայն 14ը ձեռնադրեալ երէցներ ունին, եւ 9ը արտաքին քարոզիչներ. մնացեալ տեղերէն 5ին մէջ ուսուցիչներ կը քարոզեն, 6ը կը հոգացուին այցելու քարոզիչներով, իսկ մնացեալ 10ը բոլորովին պարապ են։ Այս հաշիւէն դուրս ձգեցինք 20—30 ուրիշ տեղեր, ուր ասկէ առաջ դպրոցներ կամ եկեղեցիներ ունեցած ենք, սակայն հիմա գործողներու պակասին պատճառով բոլորովին լքուած են։ Գալով ապագային, 5—6 ուսանողներ ունինք աստուածաբանական ճեմարաններուն մէջ, որոնք հաւանականաբար այս թեմին մէջ գործ պիտի սանձեն. սակայն պէտք է յիշենք թէ մինչեւ որ ասոնք պատրաստուին՝ ծերութիւնը եւ գաղթականութիւնը հաւասար թուով գործողներ կրնան վերցուցած ըլլալ։ Որչափ որ մարդկային ուժերը կրնանք չափել, ապագան ալ յոյս մը չխոստանար։

Սակայն գործողներուն այս պակասը ախտանիշ մըն է եւ ո՛չ թէ բուն հիւանդութիւնը։ Գործողները ուրիշ տեղերէ չեն գար, բայց միայն եկեղեցիներէն։ Եթէ մեր եկեղեցիներուն մէջ հոգեւոր կեանք ըլլար, մեր երիտասարդները իրենք զիրենք պաշտօնէութեան պիտի նուիրէին։

Գալով գործողներուն որակին, պէտք է որոշապէս զանոնք բաժնել երկու դասակարգի, առժամեայ եւ մնայուն գործողները։ Մեր ուսուցիչներուն գրեթէ բոլորն ալ առժամեայ գործողներ են, եւ մեր եկեղեցիներուն էջէն աւելին ասոնցմէ զատ պաշտօնեայ չունի. բեմերէն չատերը ասոնք կը լեցնեն։ Եթէ ասոնց վարձական ըսուի, նախատական խմաստով մը չէ. իրենց անկեղծ նպատակը գործին մէջ այս է որ դրամ չահին կա՛մ աւելի ուսանելու եւ կա՛մ Ամերիկա երթալու համար։ Գործը սիրելնուն համար չէ որ ուսուցիչ կ'ըլլան. ուսուցչութիւնը իրրեւ կեանքի գործ ընդ գրեթէ չունինք։ Այս կարգի գործողներէն անձնանուիրում եւ զօրաւոր Քրիստոնէական աղդեցութիւն ակնկալելու իրաւունքը չունինք։ Միայն կրնանք պահանջել որ լաւ վարձական ըլլան, եւ դժբաղդաբար քանի որ ուրիշ ազգերու հետ բաղդատմամբ Հոդեւորականները չատ քիչ վարձք կու տան, այս ակնկալութիւնն ալ չատ զօրաւոր չկրնար ըլլալ։

Ուստի մեր եկեղեցիներուն բո՛ւն գործը կը ծանրանայ մնայուն գործողներուն վրայ, այսինքն երէցներուն եւ քարոզիչներուն վրայ։ Աստոնց անձնանուիրման ոգիին դէմ առ հասարակ ոեւէ քննադատութիւն չկրնար ըլլալ։ Հակառակ իրենց տրուած խեղճուկ ամսականներուն այս կարող եւ կրթուած պաշտօնեաները, քիչ բացառութեամբ, Աւետարանի գործին նուիրուած են իբր իրենց կեանքի գործին, եւ իրենց պաշտօնին բոլոր դժուարութիւններն ու զրկանքները յօժարութեամբ յանձն կ'առնեն։ Սակայն ինչ պաշտօնի նուիրուած են։ Նուիրուած են փոքրիկ խումբ մը մարդոց ծառայութեան։ Բացառութիւնները յարգելով՝ մեր պաշտօնեանեւրուն կոչումն է ափ մը պազ եւ անտարբեր Հոդեբանականներ յորդորել, մխիթարել, մկրտել, պսակել եւ թաղել։ Ոմանք ասկէ աւելի բարձր կոչում մը կը զգան, սակայն ատոր հասնելէ կը յուսահատին։ Զարմանալու չենք եթէ այսպիսի կոչում մը կարող երիտասարդներ չհրապուրեր։

Պաշտօնեա՛յ եղբայրներս, այս կոչը ձեզի կ'ընեմ. մեր կոչումը այս է որ մարդիկ Քրիստոսի ծառայութեան բերենք. ասկէ պակաս ոեւէ գործով գոհ չըլլանք։ Եթէ պազ եւ անտարբեր եկեղեցւոյ անդամներ կան, հանգիստ չըլլանք եւ հանգստութիւն չտանք անոնց, մինչեւ որ անոնք իրենք զիրենք իրականացնէն Քրիստոսի նուիրեն։ Եթէ մեր հօտէն դուրս գտնուող կորսուած եւ լինկած մեղաւորներ կան, գոհ չըլլանք մեր եկեղեցին մէջ մնալով, այլ ելլենք ճամբաները եւ ցանկերը, եւ Քրիստոսի սիրովը գինուած՝ զանոնք մէկիկ մէկիկ Իրեն բերենք։ Մարդիկ անհատապէս Քրիստոսի նուիրման առաջնորդելով է միայն որ կրնանք մեր եկեղեցիները արթնցնել եւ անոնց մէջ մեր բաղձացած նոր կեանքը յառաջ բերել։

Ամէն բնական տունչ իր բնական գոհացումն ունի։ Եթէ ծարաւինք, Աստուած հեղուկներ ստեղծած է մեր պապակն անոյշելու համար։ Եթէ սիրոյ, բարեկամութեան ընդունակութիւն ունինք, էակներ կան մեր սէրը գոհացնող։ Եթէ յաւիտենական կեանքի եւ սիրոյ կը տենչանք, հաւանական է որ յաւիտենական կեանք եւ յաւիտենական սէր կայ այդ տենչը գոհացնող։

Ֆրեդ. Ուիլ. Բոպըրթսըն (1816-1853)։

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԸՋԸԼՄԱՇՆԵՐՈՒ ԱՂԱՆԴԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

ՏՈՔԹ. Ն. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Գ.

Գըզըլպաշուրիւն

Տեսանք՝ թէ ինչպէս Փոքր Ասիոյ մէջ ծնունդ առնող ու ապրող քրիստոնէական զանազան ազանդներ, ընդհանրապէս իրարմէ սերած, յանգած են Արեւմտեան և կամ Արեւելեան Բողոքականութեան։

Պաւղիկեան եւ Թոնդրակեան աղանդաւորաց հալածանաց դարերուն, անոնցմէ անոնք որք իրենց հալածիչներու դիմադրելու համար Հայաստանէ մերձեցան ու անոնց պաշտպանութեան տակ մտան (որպէս Վլիթ ոստիկանին, Եղիտ Բ. ամիրապետին, եւն.), առին անոնց անուններն ու առ երեւոյթս անոնց կրօնն, ու նոյն իսկ իրենց զաւակաց ուսուցին անոնց Սբ. Գիրքը, ըստ Յովհ. Օձնեցւոյն, որպէս տեսանք (էջ 19) եւ Հագարացւոյ կեղծած կ'ընէին ամէն կարգի անօրէնութիւններ, որպէս Մամռատ աղանդաւորն, ըստ Իմամատաէր հայրապետին վկայութեան՝ զոր յիշատակեցինք։ Նոյն իսկ գուցէ այն ժամանակէն սկսեալ՝ Թլփատութիւնն ընդունելին՝ պահելով իրենց աղանդը։

Ահա այս անուանաբար իսլամացած աղանդաւորներն են, որք կ'ապրին բովանդակ Հայաստանի մէջ, եւ ճանչուած են Գըզըլպաշ անուան տակ։ Ասոցմէ են անչուշտ Հայր Պօղոս Վ. Մէհէրեանի(1)՝ ինուսոյ, Պուլանխի և Մանազկերտի կողմերն 1773ին սեւասց՝ Մահմետականացած հայազգի Մանիխեցիներն, որք Բրդաց հակառակորդներ էին, եւ իրենց ցեղակից Հայոց բարեկամ։

Գըզըլպաշներն՝ ինչպէս պիտի տեսնանք՝ Թոնդրակեցւոց եւ անոնցմէ սերող Արխվալցւոց նման Բրիստոնէական երեք խորհուրդները սկզբամբ ունին, թէպէտ Մկրտութիւնը Թլփատութեան փոխած են, սակայն պահած են յուսատվանութիւն — Ապաշխարութիւն և Արձակում — Հաղորդութիւն։ Ունին նախնի Բրիստոնէից նման սաղմոսերգութեամբ պիշերային հակումներ, պահած են Բրիստոնէական ինչ ինչ ծոմերու յիշատակն ու պահեցողութիւնը, ունին Նուիրական դաւազան (Իսրայէլացւոց ահարոնեանն եւ Բրիստոնէից հովուականն), ոմանք Մանիքեցւոց նման կը հաւատան հոգեփոխութեան(2), վերջապէս ընդունած են Ալէվի իսլամաց ինչ ինչ հաւատալիքն ու սովորութիւնները։

Գըզըլպաշներն թուով մէկ միլիոնը կ'անցնին(3), երկրագործ ու կենդանաբոյծ ժողովուրդ մ'են, բացառաբար առուտուրով կը զբաղին, ընդհանրապէս բարձունքներու վրայ եւ ամայի վայրեր կղզիացած կ'ապրին, հեռեւանք իրենց երբեմնի կրած հալածանաց։

Կառավարութիւնը անոնց որեւէ քաղաքական պաշտօն ու ընկերական գործ չյանձներ, զանոնք հերձուածող Իսլամներ կը համարի, և իբր անարգ ցեղ մը կը նկատէ. առ այդ բազմիցս նոյն իսկ հալածանաց ենթակայ եղած են(4)։ Երբեմն իբր ոչ Իսլամ անոնցմէ զօրք ալ չէր առնուեր, սակայն ապա զանոնք իսլամացնելու մտօք սկսուած է առնել։

Պիտի քննենք այժմ Գըզըլպաշներու աղանդը, իրենց վարդապետութիւններն եւ սովորութիւնները։ Մենք այս հարցի գրեթէ առաջին հրատարակիչն ըլլալնուս՝ հաւանաբար ու-

---

(1) «Կենսագրական պատմութիւն» ձեռագիր ի Վենետիկ, յիշատակեալ Հ. Բ. Սարգիսեանէ։

(2) Յորմէ կը հետեւի թէ՝ Պաւղիկեանց եւ Թոնդրակեցւոց համար չյիշատակուած հոգեփոխութիւնը բոլորովին անհետացած չէր անոնց մէջ։

(3) Սեբաստիոյ վիլայէթին մէջ շուրջ 350,000 են եւ իրենց գլխաւոր կեդրոններն են Տիվրիկ, Թօնուս, Երզնկայի, Զառա, Հաֆիք, Զիլէ, Մէզիտ էօղիւ, Հաճիքէօ։ Մամուրէթիւլ Ազիզ վիլայէթի մէջ 300,000 են՝ գլխաւորապէս Տէրսիմի եւ Մալաթիոյ սանճագներն։ Էրզրումի վիլայէթին մէջ 100,000էն աւելի են, գլխաւորապէս Բաբերդի, Գղիի, Դերջանի գազաներն։ Էնկիւրիւրի վիլայէթին մէջ 100,000ը կ'անցնին, կան նաեւ Պիթլիզի եւ Տիարպէքիրի վիլայէթին եւ Սամսոնի սանճագին մէջ։

(4) Սուլթան Սելիմ Ա.ի ժամանակ, Սուլթան Մահմուտի օրով (1825) եւ Սուլթան Ազիզի իշխանութեան սկիզբները (1864) հալածանաց ենթարկուած են։

նինք չատ մը թերութիւններ, զուգէ և սխալներ, սակայն քաղցր է մեզ յուսալ թէ հետագոյնները ներոզամիտ պիտի դանուին և պիտի ջանան սրբագրել ու ամրողջացնել մեր ձեռնարկը։

Թլփատութիւն. — Դրզըլպաշները Մկրտութիւն չունին, կը թլփատեն։ Բան մանոյ սա առաջի կը կատարուին եւ ոչ սկզբունքով, կ'ընդունին սակայն զայն, դի Քրիստոս իսկ թլփատուեցաւ, կ'ըսեն։

Թլփատութեան արարողութեան ծախսը (5) կը հոգացուի պատպաղոգ կամ հիւրա(6) անուանեալ բարեկամի մը կողմանէ, որ Քրիստոնէից մկրտութեան կնքահայրին կը համապատասխանէ։ Մանուկը թլփատութեան պահուն հիւրային գիրկը կը դնուի, ինչպէս Քրիստոնէից մէջ Մկրտութեան առթիւ երեխան կը մնայ կնքահօր գիրկը։ Թլփատութիւնը տեղի կ'ունենայ առաջին մանկութեան տարին, մերթ աւելի ուշ, ընդհանրապէս կատարուելով սակայն մինչ 15 տարեկանին։ Անոնց մէջ չթլփատուողներ ալ կը գտնուին։

Դրզըլպաշները Հայոց հիւրասիրութիւնը կ'ընդունին, սակայն երբեք Իսլամայը։ Հիւրասիրութեամբ ընտանիքներն իրարու կը կապուին ու մեծ բարեկամներ կը դառնան։ Դրզըլպաշ այրերէներու մէջ կռիւներու ու արիւնահեղութեանց վերջ տալու համար՝ իրարու մէջ քիւրվայութիւն մը յառաջ կը բերեն։ Քիւրվայութեամբ կապուած ընտանիքներն իրարու աղջիկ չեն տար՝ նման Հայոց կնքահայրերու եւ սանահայրերու ընտանեաց։

Մուսահիպութիւն. — Ամէն այր Դրզըլպաշ պարտի ունենալ իր խորհրդական ընկերը՝ մուսահիպը։ Մուսահիպներն ամէն պարագայի մէջ իրարու խորհրդական, աջակից ու օժանդակներ են, եւ զօրս աչնաւ, ու ձանիկ եւս կ'անուանեն։

Մուսահիպութեան ընտրութիւնն ընդհանրապէս 15 տարեկանին տեղի կ'ունենայ, եւ երբեմն աւելի ուշ։

Մուսահիպի ընտրութիւնը մասնաւոր արարողութեամբ տեղի կ'ունենայ։ Երկու մուսահիպութեան թեկնածու ընկերներ՝ վզերնին թաշկինակ մը կը կապեն, անոնց երիցագոյնը միւսին կապած թաշկինակի օղակէն կը բռնէ, իսկ ռահպարը(7) երիցագոյնին թաշկինակի օղակէն բռնելով՝ զայն տեսիլն(8)առջեւ կը տանի, ուր առնուազն ծունկ կը չոքին՝ աջ ձեռքերնին տէտէին ծունկին վրայ դնելով։ Տէտէն անոնց խրատական մը կը խօսի, բացատրելով իրարու հանդէպ ամէն պարագայի օգնելու ու մինչև մահերնին իրարու հետ իբր եղբայր ապրելու պարտականութիւնն։ Երիցս խոստում կ'առնէ ուխտերնուն հաւատարիմ մնալնուն, ներկաներ վկայ կը կոչէ, ու աղօթքով մը արարողութիւնը վերջ կը գտնէ, եւ ռահպարը զանոնք իրենց տեղը կը տանի։

Մուսահիպներու երիցագոյնը կենդանի մը՝ (ընդհանրապէս ոչխար կամ գառ) կը զոհնու, իսկ կրտսերագոյնը պատրաստներ կը նուիրէ հանդիսականաց սեղանին։

Այս արարողութեան առթիւ մուսահիպներու վիզը կապուած թաշկինակներն իրենց համար նուիրական կը համարուին, զայն կը պահեն ու խոստովանութեան առթիւ մէջքերնին կը կապեն։

Կիները մուսահիպ չունին, իրենց ամուսիններու մուսահիպներու կիները՝ իրենց քրոջ պէս կը յարգեն։ Երկու մուսահիպներու կիներն իրարու հետ մեծ բարեկամներ կ'ըլլան։

Մուսահիպներէ մին օտար երկիր երթալուն՝ իր կնոջ եւ ընտանեաց պաշտպանութիւնը կը յանձնէ իր մուսահիպին։

Մուսահիպներէ միոյն մահուամբ անոր առանձին մնացած ընկերն իրեն համար ուրիշ մուսահիպ մը կ'ընտրէ. ընդհանրապէս իրեն պէս ընկերը կորսնցնող մը, եւ կամ մնացող ընկերոջ զաւակը, եթէ 15 տարեկանի մօտաւոր հասակ մ'ունի։

Մուսահիպներու ընտանիքներն իրարու աղջիկ չեն տար, քիւրվաներու ընտանեաց նման։

Կը կարծենք թէ՝ Քրիստոնէական հին աղանդներուն մէջ՝ այժմու Դրզըլպաշներու մուսահիպութեան պէս բան մը գտնուելու է։

---

(5) Թլփատութեան վարձք, թլփատեալ մանկան զգեստ, եւ անոր տան տղայոց եւ նոյն իսկ մերթ մեծերուն նուէրներ։

(6) Թուրք Դրզըլպաշներն ընդհանրապէս պադալէ կ'ըսեն, իսկ Քիւրտերը էրվա։

7) Բոյովէրն (առաջնորդ) ասոնց երէցներու (տէտէ) օժանդակներն են եւ կը համապատասխանեն Քրիստոնէից սարկաւագաց։

(8) Տէտէ երէց) մեր քահանայից տուած էբոէբէ բառին աղաւաղեալը կը կարծուի։

Խոստովանութիւն. — Գղզղլպաշներու երէց-ները (տէտէ, սէյիտ) պարբերաբար կ'այցելեն իրենց ծուխերը, զանոնք խոստովանցնելու եւ ապաշխարութեամբ մաքրագործելու համար։ *Խոստովանութիւնը* թրքախօս Գղզղլպաշները *կհօրիւլմէ վէ սօռուլմամ կ'անուանեն*։

Խոստովանցնելու համար չրջող տէտէն իրեն հետ կ'ունենայ *ռահիպէր* (առաջնորդ) անուանեալ օժանդակ պաշտօնեայ մը (*սարկաւագ*)։ Բահպերը՝ մուսահիպ զոյգերը առանձին առանձին առնելով՝ զանոնք իրենց գործոց մասին կը հարցաքննէ, եւ նկատելի յանցանաց համար զանոնք տէտէին կ'առաջնորդէ, որոյ առջեւ տեղի կ'ունենայ հրապարակային խոստովանութիւն մը՝ նման նախնի Քրիստոնէից։ Սա աւելի զատաւարութիւն մ'է, ի ներկայութեան համայնքի երիցագոյն ու կարեւոր անդամոց եւ նախագահութեամբ տէտէին։

Բահպերի այդ ժողովին տարած զոյգերը՝ իրենց մէջքը կապած ըլլալու են մուսահիպութեան առթիւ վզերնին կապած թաշկինակնին։ Մեղաւոր զոյգը տէտէին ու ապա ներկաներու ձեռքը համբուրելէ ետք՝ անոնց առջեւ կը կնայ ոտից վրայ. անոնք բոկոտն են և ալ ոտքերնուն բթամատը ձախ ոտից վրայ դրած։ Տէտէն կը հարցաքննէ զանոնք իրենց վարուց, բարուց, գործոց եւ ծանօթ յանցանաց մասին, ի հարկին դիմելով ներկաներու վկայութեան, եւ կը տնօրինէ պէտք դատած պատիժներն։

Խոստովանութիւնը ընդհանրապէս տարին մէկ անգամ տեղի կ'ունենայ եւ հինգշաբթի գիշերները (*ուրբաթ լուսնալիք*), սակայն գիւղերուն մէջ գտնուող տէտէներու փոխանորդները (*պապա*՝) ձմեռնային եղանակին հինգշաբթի գիշերները կը հաւաքեն ժողովուրդը, եւ անոնց իրարու հետ ունեցած խնդրոց մասին քննութիւն կ'ընեն, կը հաշտեցնեն եւ նոյն իսկ մերթ պատիժներ կը տնօրինեն։

Կանանց համար *խոստովանութիւն* չկայ, և անոնց յանցանաց պատասխանատու են իրենց այրերը։

Ապաշխարութիւն. — *Խոստովանահայր* կրօնաւորն իրեն դիմողին մեղաց հաժաձայն պատիժներ կը տնօրինէ եւ տուգանքներ կը սահմանէ։ Ընդհանրապէս ի գործ դրուած պատիժներն են՝ *յանդիմանութիւն*, *ապտակում*, *փաշխահան*, *վզէն քար կախելով* ոտքի վրայ կեցնել ժամերով ու օրերով, աղքատաց ողորմութիւն տալու, սրբավայրերուն դրամական կամ այլ նուէրներ ընելու հարկադրել։

Երդնակայի կողմերը չատ անգամ տէտէներն ապաշխարողին Վաղաւեր գիւղի գանդը օձախ անուանեալ սրբավայրը երթալ կը պատուիրեն, որ այդ ուխտավայրին նուէրներ ընելով՝ ապաշխարողին հոգին փրկուի։

Տէտէներն ու *ռահիպեր*ները ապաշխարողին տունը չեն երթար մինչեւ որ անոնք արձակման չարժանանան։ Ժողովուրդն ալ ապաշխարողին հետ իբր օտար կը վարուի. ապաշխարողը կրօնական հաւաքութիւններու չկրնար մասնակցիլ։

Գղզղլպաշներու մէջ ամէնէն մեծ մեղք համարուած են արուագիտութիւնը եւ կին արձակելը։ Կնաթողը 7 տարի իր համայնքին հետ հաղորդակցութենէ կը դադրի, տէտէն զայն չկընար ընդունիլ։

Ուրիշի կնոջ հետ յարաբերութիւն ունենալն ալ մեղք է, նամանաւանդ օտարազգիի մը հետ։

Ապաշխարութեան սկզբունքն է նախ իր հասուցած վնասը հատուցանել։ Վնասեալ անձանց կողմանէ ներողամտութեան արժանանալ, եւ ղջալ։ Հատուցումի դժուարին պարագաներուն խնդիրը կը կնճռոտի. զոր օրինակ, եթէ մկկը ուրիշի մը կնոջ հետ յարաբերութեան մտած է՝ պէտք է որ անպատուեալ ամուսինի նեղողութեան արժանանայ, որ չատ անգամ առ այդ խստապահանջ կ'ըլլայ, կարեւոր գումար մը կը պահանջէ, եւն.։

Հայհոյողներուն պատիժն է լեզուն այրել, որ սակայն ընդհանրապէս ուրիշ պատիժով կը փոխարինուի։

Յիսուս Քրիստոս ի լոյս բերաւ կեանքը եւ անմահութիւնը։ Զայս ըրաւ՝ ոչ թէ անգիտանալով ինչ որ յայտնուած էր նախապէս, այլ մթին ճշմարտութիւններ լուսաւորելով եւ մասնական ճշմարտութիւններ ամբողջացնելով։ Ինքզինք յարաբերութեան մէջ դրաւ իր դարուն ու մարդոց հետ, եւ իր կեանքով, վարդապետութեամբ, գործերով, մահուամբ, յարութեամբ եւ համբարձմամբ, լիովին ապացուց *հանդերձեալին իրականութիւնը*։

ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Երկուշաբթի Վեհ. Սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին առիթով չնորհաւորական ընդունելութիւն եղաւ Կայս. պալատին մէջ։ Յետոյ Վարչապետն ու նախարարները միջօրէի ճաշ ըրին հոն։ Այս անգամ ընդունելութեան հրաւիրուեցան մամլոյ ներկայացուցիչներ եւս, որոնց մէջ կային Տ. Քէչէկեան էֆ. (Սապահ) և Բ. Քէչեան էֆ. (Բիւզանդիոն)։ Կէսօրէ ետեւ Էվգաֆի Թանգարանին բացումը կատարուեցաւ հանդիսապէս։ Երեկոյին Վարչապետը հացկերոյթ տուաւ եւ ամէն կողմ լուսաւորութիւն ու հրախաղութիւն եղաւ։

Թուրքերէնքրանք համաձայնութեան բոլոր կէտերը վաւերացնող պաշտօնագիրը Ֆրանսական դեսպանին յանձնուեցաւ։—Օսմ. փոխադարձութեան երաչխաւորութիւն ցուցուած են տասանորդի, ոչխարի տուրքի եւ ուրիշ հասոյթներու յաւելեալ մասերը (400,000 ոսկի), Իզմիրի տասանորդին յաւելեալ մասը (90,000), Սրվազի նահանգին յաւելեալ տասանորդը (150,000), և տասանորդի հիւսէ ի խաւին (300,000), համագումար իբր 1 միլիոն։

Ներքին գործերու նախարարը իր խոսքման համեմատ Զորլու գնաց Յունական գաղթին պատճառներն ուսումնասիրելու համար և եզրակացուց թէ գաղթողներն են Յունաստան փախած վինուորդուներու ընտանիքներ, Իթամ դիւղացիներու տուներ քանդողներ, ընդհ. ներման յոյս չունեցող չարագործներ, Իթամ դրացիներու վրիժառութենէն վախցողներ եւ պատերազմին ժամանակ թշնամիին աջակցողներ։ Ուստի խոյստ անօրինութիւնները երաւ արգելելու համար գետ չմեկնածներուն գաղթը, Իթամ գաղթականներու Յոյն դիւղերու մէջ հաստատումը և կենդանիներու առուծախը երբ չարաչահութեան առիթ անին կը հատնի այն։ Արգիլեց նաեւ համախումբ գաղթումը եւ չգնաւերու Միտիա եւ Էրէյլի հանդիպումը գաղթական առնելու համար։ Այս անօրինութիւնները իրենց արդիւնքն ունեցան եւ Յոյն Սինոդի կողմէ դարձեալ պիտուի եղաւ՝ գաղթին խոսքա դադրեցնելու համար։ Յոյն Թերթ մը կ'ըսէ թէ Զարին կողմէ Թրակիոյ կաթոսեալներուն համար 10,000 րուպլ եւս յանձնուած է Պատրիարքարան։

Պիթլիսի չարժման պարագլուխներէն Շէհաղէտին, եղբայրը եւ հինգ ընկերներ Վանէ Ռուս սահմանագլուխը փախչելու պահուն ձերբակալուած են Օսմ. զօրքերէն։—Գերման հնախոյզներ Բաբելոնի աշտարակին հիմերը եւ Սուսրի դիմաց վաղեմի քաղաքի մը պատկառոզ տաճարներու եւ պարիսպներու հետքերը գտած են։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Բաղաք. Ժողովը անցեալ ուրբաթ որոշեց ազդ. հասատատութիւններու վարիչ մարմիններուն յանձնարարել որ յարաբերութիւններու մասին տեղեկութիւն կարգն ու կանոնը յարգեն և ինքնագլուխ ու անխորհուրդ գործողութեամբ ազգը վնասներու չենթարկեն։ Դարձեալ, որոշեց Թաղ. Խորհուրդներու հրահանգ տալ չրջաբերականով որ ծաղկախառ ծաւալման առջեւն առնեն ղղուչական միջոցներ գործադելով, նաեւ Դատական նախարարութեան ուշադրութիւնն հրաւիրել Վանի Սեմնց պիւղին իրաւունքներուն վրայ, որոնց ի նպաստ տրուած որոշումը դարձեալ բռնաբարելու փորձեր կ'ըլլան տեղւոյն վրայ։—Պատրիարք Հայրը Իզմիտի առաջնորդին եւ Պատրիարքարանի գործակատարին հետ չաթաթ Վարչապետին ներկայացաւ եւ Հայկական մեծ Տօնին առիթով Աստազազարի մէջ ձերբակալուածներուն արձակումը խնդրեց, նաեւ Նիկոէի առեւանգեալ Նուէրի վրայ խօսեցաւ։ Վարչապետը պատասխանեց թէ այս երկու խնդիրներն ալ նախարարական խորհրդին պիտի ներկայացնէ։ Յետոյ Ն. Ամենապատուութիւնը Դատական նախարարին հետ տեսակցեցաւ քաղաքներէ գուրս գտնուող աղգապատկան հողերու եւ կալուածներու արձանագրութեան վրայ եւ պատասխան ստացաւ թէ խնդիրը Գետական Խորհրդէն քննուած է եւ տեղեկագիրը ձեռնհաս յանձնաժողովին պիտի ղրկուի։—Կիրակի Վանէ հեռագրով բաղաք հասաւ թէ քաղաքէն կէս ժամ հեռաւորութեամբ Հայկավանքի պերեզմանատան կարեւոր մէկ մասը Բաղաքապետարանին արգուած է եւ ձեռնարկուած է գերեզմանները բանալ եւ ոսկորները նետել։ Երկուշաբթի առաջ-

նորդէն ստիպողաբար տեղեկութիւն ուղուեցաւ ենդրին պարագաներուն վրայ և վերջապէս կարելի եղաւ առկախել տալ յանձնման գործողութիւնը։ Նոյն օր Պատրիարք Հայրը կայց. պալատ գնաց եւ հոգեւոր ուրիշ պետերու հետ կայսեր ներկայացաւ Ն. Վեհափառութեան գահակալութեան տարեդարձը չնորհաւորելու համար։ — Պուլկարահայերու առաջնորդարանի ծրագիր-կանոնադրին խմբագրութիւնն աւարտեցաւ եւ Ասոն Ժողովին յանձնուեցաւ նկատառման համար։ — Մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհուրդներն հրաւիրուեցան կրթական դրամագլխի համար հանգանակուած գումարները Պատրիարքարան յանձնել։ Յարդ 11 թաղերու կողմէ յանձնուած է 5,390 դահ.։ — Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Տր. Դաւիթեան էֆ. կիրակի Թոքաթլեանի սրահին մէջ թէյասեղան մը տուաւ ի պատիւ Ռուս Տուման Հայ անդամ Պ. Միքայէլ Պապաջանեանի։ Ներկայ էին կարգ մը խմբագիրներ, երեսփոխաններ եւ Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան։ Ասուեցաւ գլխաւորապէս ազգին կրթական պէտքերուն եւ համերաշխ գործակցութեան վրայ։ — Վանայ կուսակալը խոստացած է որ նահանգին բոլոր անկեղծութիւնները Վանայ մէջ կատարեն իրենց միամտայ դիւանագործական ծառայութիւնը։— Ատանայի նահանգին մէջ Հայ հրոսախումբ մը ձերբակալուած է։ Դայսէրիի Տէվէլու գիւղին մէջ երեք Հայ (մին կին) սպանուած են հողային վէճի մը պատճառով։ Կիւրնի գին. պաշտօնատան մէջ Հայ Զաւուշ մը դաշունահարուած է վաշտի օգնական գրագրէն։ — Ընկերութեան պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ Վանայ Առաջ. վոխանորդին հաղորդուած է թէ Պոլսոյ Վինըր Պանք դրամատան մէջ ի պահ դրուած 300 Օսմ. ոսկին անձեռնմխելի պիտի մնայ ի յիշատակ Վարագայ պղորոյին յիսնամեակին, նաեւ թէ օրհնութեան կոնդակ ղրկուած է Իզմիրի Քերովբէ Թօփալեան էֆ.ին 700 ոսկիի նուէրին համար որով Աչտիշատի մէջ մատուռ մը պիտի կառուցուի Սահակ Հայրապետի դերեզմանին վրայ։ Կը հրատարակէ նաեւ Մարտ 5 թուականով Պօղոս Նուպար փաշայի յղուած օրհնութեան եւ չնորհակալութեան կոնդակ մը, որով Վեհ. Հայրապետը կատարեալ գոհունակութիւն եւ սրտագին չնորհակալութիւն կը յայտնէ այն անձնուիրութեան եւ կորովի ուճարտար աշխատութեան համար որով ի դլուխ հանուց իրեն յանձնուած պաշտօնն ի նպաստ Հայկական բարենորոգումներու ծրագրին։ — Փետերբուրգի Թաղ. Խորհուրդը Ապրիլ 2 թուով կը գրէ Պատրիարքարան թէ Հայկական մեծ տունին առիթով որոշած է էջմիածնի դպրոցական դրամագլխին տարեկան 10,000 րուպլ նուիրել Ռուսահայերու վարժարաններուն ի նպաստ, իսկ Թուրքահայերու համար իր նպաստները կեդրոնացնել կարնոյ, Մուշի, Պիթլիսի, Վանայ եւ Աղթամարի մէջ, մէն մի թեմի գումարը ուսումնական խորհուրդներու յանձնելով այլեւայլ պայմաններով։ Առ այժմ 1,000ական րուպլ ղրկուած է Կարնոյ նոր Սանասարեանին եւ Վանայ կեդրոնականին, 1,000ական ալ պիտի ղրկուի Մուշի եւ Պիթլիսի Ուսում. Խորհուրդներուն, երբ ուղղուած հարցումներուն պատասխաններն ստացուին։ —Ուրմիոյ մէջ ազգ. վարժարանի մը չինութեան համար 8,000 րուպլ հանգանակուած է։ Թիֆլիզի Նպաստամատոյց յանձնաժողովին քով աւելցած 93,000 րուպլը անձեռնմխելի պիտի մնայ եւ տոկոսը Հայ-Թաթարական ընդհարումներէն վնասուած գիւղերու դպրոցներուն պիտի յատկացուի։ Շուշիի Մարիամեան աղջկանց վարժարանը Մարիամեան-Ղուկասեան պիտի կոչուի այսուհետեւ, վասն զի Ղուկասեան եղբայրները զայն նորոգելու համար 30,000 րուպլ տուած են, իրը կալուած ալ 70,000 րուպլնոց տունն մը, բայց աստի 400,000 րուպլի անձեռնմխելի դրամագլուխ մը։ Վարժարանին յիսնամեակը պիտի տօնուի նոր չէնքին աւարտումէն ետեւ։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Մեքսիք – Ամերիկեան պատերազմը դեռ չսասկացաւ։ Ընդհակառակն յոյս կայ թէ անկարելի պիտի չըլլայ ի մօտոյ խաղաղութիւնը վերահաստատել։ Պրազիլ, Արճէնթին եւ Չիլի միջնորդութիւն առաջարկեցին և թէ՛ Միացեալ Նահանգներուն, թէ՛ Մեքսիքոյի Նախագահները հաւանութիւն յայտնեցին։ Մեքսիքոյի Արտաքին գործերու նախարարն ալ Վէրա Քրուզ գնաց ուղղակի բանակցութեան համար և Ուաշինկթընի Սպանիական դեսպանին հեռագրեց թէ կ'ընդունի միջնորդութեան առաջարկը։ Միեւնոյն ժամանակ երկու կողմէ փութով պատրաստութիւն կը տեսնուի փոխադարձ դիմադրու-

թեան համար։ Նախագահ Ուիլսըն Քոնկրէսէն արտօնութիւն խնդրեց Զօր. Հուէրթայի դէմ իր յարմար դատած կերպով գործելու համար։ Ծրագրակոյտը արտօնեց զայն ի զէն կոչել քաղաքապահները։ Զօր. Քարանցայի հաղորդութեան պաշտօնապէս թէ Միաց. Նահանգներու գործադրութիւնը Զօր. Հուէրթայի դէմ է միայն եւ Մեքսիքոյի անկախութիւնն ու գերիշխանութիւնը լիովին կը յարգուի. նաեւ, եթէ պահանջած գոհացումը արուի, Միաց. Նահանգները պատրաստ են եւ դառնալ։ Վերջնապէս յայտնի չէ թէ ի՛նչ դեր պիտի խաղան Զօր. Հուէրթայի ընդդիմադիրները։ Բայց առ այժմ կ՛աւելնայ անոր ժողովրդականութիւնը եւ կարծես յեղափոխութիւնը վերջ գտած է։ Սահմանապլխի ընդհարումներ կը հետազրուին, բայց յայտնի չէ թէ ո՛րքան ատոյգ կամ կարեւոր են։ Փանամայի ջրանցին գօտին մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ։

Անգլիոյ արքայական ամոլը եւ Սրտաքին գործերու նախարարը անցեալ ուրբաթ աւարտեցին իրենց այցելութիւնն ի Ֆրանսա եւ Լոնտոն ուղեւորեցան։ Ընդունելութիւնը յոյժ սիրալիր եւ փառաւոր եղաւ։ Ա.իւղջ Ֆրանսա ուրախութեամբ խանդավառեցաւ։ Մ. Փուանքարէ ճառի մը մէջ ըսաւ թէ հարկ դարձած է էտուարդ թագաւորին ձեռամբ 10 տարի առաջ կնքուած համաձայնութիւնը աւելի ընդլայնել ու ամրացնել։ Իսկ պաշտօնական զեկոյցն հրապարակեց թէ երկու կառավարութիւնները իրարու չհարեր եւ քաղաքական ամէն խնդիրներ քննելով գտան թէ կատարելապէս համամիտ են եւ որոշեցին Ռուսիոյ հետ իրենց յարաբերութիւնները շարունակել հաւասարակշռութեան եւ խաղաղութեան պահպանման համար։ Թայմս պարզ բայց չափ ճշգրիտ կը գտնէ այս բանաձեւը եւ բարձրօրէն կը գնահատէ անոր խորունկ նշանակութիւնը։ Երկու նախարարները չզբաղեցան, կ՛ըսէ, վերացական հարցերով, այլ մասնաւորապէս ջանացին ապահովել Երիակ Համաձայնութեան համար գործունէութեան արագութիւն եւ վճռականութիւն։

Տէրութիւնները անցեալ չաբթու պատասխանեցին Յունաստանի Փետր. 21 թուակիր ծանուցագրին։ Յունաստան գոհ կ՛երեւի այդ պատասխանէն, թէեւ բոլոր իր փափաքները չկրցին, եւ սկսած է պարպել զնպիրոս։ Հասկ պատասխանին գլխաւոր կէտերը. Տէրութիւնները կը գնահատեն Փետր. 21ի ծանուցագրով տրուած ապահովութիւնները, բարեացակամութեամբ քննած են անոր յայտնուած բաղձանքները, պատրաստ են ազդեցութիւն բանեցնել որ յարգուին լեզուի եւ կրօնական իրաւունքներու ազատութեան վերաբերեալ որոշումները որ տրուած են արդէն Ալպանիոյ միջազգային յանձնաժողովին կողմէ, յանձնարարել Ալպանիոյ որ ի նկատ առնէ ոստիկան զինուորութեան մասին Յունական առաջարկը, Թուրքիոյ ալ որ երաշխաւորէ Իմպրոսի, Թենեդոսի եւ Քասթէլորիզէի Յոյներուն կրօնական ու դպրոցական իրաւունքները։ Կը հաւանին Քորֆուի ջրանցին չէզոքութեան, Արխիրոքաստրօի սահմանագծին բարեփոխման, բայց ոչ Քորիցայի սահմանագծին, թէեւ կ՛ուզեն զայդ եւս ի նկատ առնել։ Ի վերջոյ կը խոստանան Թուրքիոյ մօտ բարեկամաբար ազդեցութիւն բանեցնել որ Յունաստանի գժուարութիւն չտայ Եգէականի կղզիները իւրացնելու պահուն եւ յարգէ Եւրոպայի հաւաքական որոշումը։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Կ. պոլսոյ Աղջկանց Ամերիկեան Գոլէճը անցեալ չաբթու ամբողջովին փոխադրուեցաւ Իսկիւտարէ Արնաւուտքէօյ եւ հաստատուեցաւ իր նորակառոյց փառաւոր չէնքերուն մէջ։ Բացման պաշտօնական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 3ին, երբ նոյնպէս պիտի գրանուին Ամերիկեան խնամակալութեան քանի մը անդամներ։

Կիրակի Լանկայի եկեղեցին Տէրունական Ընթրիք ունեցաւ Պայպըլ Հասւսի մատրան մէջ եւ այդ առիթով երկու մկրտութիւն կատարուեցաւ։ Մկրտութիւն մը եւս կատարուեցաւ Սբ. Նշանը Զէյտիի Սբ. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ։— Երկուշաբթի երեկոյ Կ. պոլսոյ Հ. Ա. Ե. Միութեան երիտասարդաց մէջ մատերական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Ռուս Տումայի Հայ անդամ Պ. Մ. Պապաջանեանի, եւ այդ առիթով չահեկան խօսակցութիւն մը եղաւ ազգային այժմէական հարցերու շուրջ։— Երեքշաբթի Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան եւ տիկինը Պրուսա ուղե-

ւորեցան երկու երեք օրուան համար։ — Այսօր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 6 վաճառահանդէս կայ Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ ի նպաստ Լանկայի եկեղեցւոյ նոր չէնքին շինութեան, երկուշաբթի ալ Գուսմպափուլի Անգլիական Միչըն Հաուսի մէջ երեկոյեան ժամը 1.30էն մինչեւ 10։ Հարկ չկայ յիշեցնելու թէ այս վաճառահանդէսէն գնուած ընդոլներ թէ՛ իրենք պիտի նպաստաւորուին եւ թէ՛ իսկապէս նպաստած պիտի ըլլան բարենպատակ ձեռնարկի մը։ — Վեր. Տր. Պարնըմ 1 Օսմ. ոսկի նուիրեց Պէյ Եայլայի երիցատան շինութեան համար, Վեր. Հայր Ալէն ևս կէս ոսկի։

Ազգապետ էֆ.ի եւ քարտուղարին տակաւութեան պատճառով երկուշաբթի Ազգապետարանի կողմէ միայն գործակատար Ա. Կէօզիւպէօյիւքեան էֆ. գնաց Կայս. պալատան շնորհաւորական ընդունելութեան։ — Զորեքշաբթի մայրաքաղաքս ժամանեց Գայսէրիի Օսմ. երեսփոխան Փրոֆ. Թումաեան եւ կայարանին մէջ ողջունուեցաւ բազմաթիւ բարեկամներէ։ Անմիջապէս Պատրիարքարան գնաց, բայց Պատրիարքը հոն չգտնելով եկաւ Ազգապետարան եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ազգապետ էֆ.ի հետ։ — Դատական նախարարութիւնը կը գրէ Ազգապետարան թէ պէտք է ծանուցանել ուր որ անկ է թէ դպրոցի ուսանողներ ըստ օրինի պարտաւոր են պատուաստի վկայական ունենալ եւ հինգ տարին անգամ մը պատուաստուելի եւ անպատուաստներու եւ անվկայականներու արգելեալ է դպրոց յաճախել, նաեւ թէ կառավարական եւ թաղապետական բժիշկներու ձեռամբ պետական թէ մասնաւոր ամէն վարժարանի մէջ կատարուող քննութիւնը ոչ-իսկամ վարժարաններու մէջ ալ պիտի կատարուի։

Խարբերդի միսիոնար Վեր. Հէնրի Բիկլ Բզլի մէջ չարաթ մը չարունակ մեծ բազմութեան մը ամէն իրիկուն Յիսուսի կեանքը ներկայացուցած է մոգական լապտերով, եւ պատկերներու բացատրութեան միջոցին բարոյացուցիչ խրատականներ տուած է, որոնցմէ մեծապէս օգտուած են ներկաները։ Քաղաքին մէջ հակակրոնական ընկերութիւն մը կազմուած է Տր. Մելիքեանի նախաձեռնութեամբ։ Առաջին պատեհութեամբ իսկ ընկերութիւնը մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած է, ինչ որ ուրախութիւն է տեղւոյն թէ՛ Լուս. թէ՛ Աւետ. ազգայիններուն։

Կարօտ Ալպաններու նպաստ բաշխող միսիոնար Մր. Բէնըմէ իր տիկնոջ հետ Ալպանիոյ իշխանին եւ իշխանուհիին ներկայացած է Աւրիլ 8ին։—Սիւրիոյ Ամերիկեան Դոլէճի Ամերիկացի հինգ եւ Անգլիացի երկու ուսուցիչներ Թաւօր լեռը երթալու պահուն Յեզրայէլի դաշտին մէջ Արաբներէ կողոպտուած են Աւրի 12ին եւ մին կռնակէն վիրաւորուած է գնդակով ու հիւանդանոց փոխադրուած։ Աւազակներէն ոմանք ձերբակալուած են։ Վիրաւորին գնդակը հանուած է եւ վիճակը բարւոքած է։

Եփրատ Դոլէճի Սանուց Նիւ Ինկլընտ կոմիտէն Մարտ 19ին ընդհանուր ժողովի մը որոշած է Թէլֆէեան ընտանիքին չնորհակալութիւն յայտնել Եփրատ Դոլէճի կառուցման 15,000 տոլարին համար, նաեւ 300 տոլար հայթայթել գիտական գործիքներու գնման համար։ Դաշնակի մը համար ալ կարգադրութիւն եղած է։

Ամերիկեան Լիհայ համալսարանի շրջանաւարտներէն Հիւսէյնիկցի Տիար Աւետիս Գալֆեան ամենաբարձր աստիճանն ստացած է Միլատէլֆիոյ կառավարութեան կողմէ բացուած ընդհանուր քննութեան մը մէջ եւ կը կարծուի որ կարեւոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի։—Քրէկնօի երիցական Ս. եկեղեցիին կողմէ հրատարակուած Ամսապրին 4 թիւէն կ'իմանանք թէ կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտներու թիւը 266 հասած է եւ Պատ. Աւետիս Վարդանեան եւ Տիար Ա. Գ. Քէմալեան «Երէց» ընտրուած են այսինքն հովուի օգնական ժողովին անդամ։

Ամերիկեան Պորտ 22 տարուան քարտուղար Տր. Սթրոնկ Ապրիլ 2ին մեռած է գրեթէ 82 տարեկան։ Նոյն ընկերութեան Զուլուի միսիոնարներէն Վեր. Ս. Փիքսլի Փետր. 21ին Տըրպընի (Նէյթըլ) մէջ մեռած է 84 տարեկան։ Հանգուցեալը տարիքով ալ, ծառայութեամբ ալ, երիցագոյնն էր միսիոնարներուն, վասն զի 1855ին սկսած էր պաշտօնավարել։ Այժմ երկու ընկերութեան պատիւը կը մնայ Սոֆիայի միսիոնար Տր. Քլարքի, որ 1859ին սկսած է իր պաշտօնը եւ 82 տարեկան է։

مدير مسئول — صوئيل ق. هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս

CUNARD LINE

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴ ՄԷՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան բոլոր նաւերը, նոր կարգադրութեան մը համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Յունվար 1914 են սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՍ և անկէ ուղղակի ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, ընդհանուր վաճառքով և ճամբորդներով։

«ՔԻՒՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գովելի ձեռնարկով գաղթականութեան, մասնաւորապէս Հայ ճամբորդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հանգիստ եւ ապահով երթեւեկութեան խիստ կարեւոր ինդիրը վիճակամ ընդմիշտ լուծուած կ'ըլլայ։

Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մանաւանդ արագընթաց ապահարկութիւն, ընդմէջ ՊՈՒԼՈՒՈՅ, ԼԻՎԸՐՔՈՒԼԻ, ՆԱՓՈԼԻՒ, ԹՐԻԷՍԹԻ և ԲԱԹՐԱՍԻ։ Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսակ գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմեցէք

Վ. ԱԼԹՈՒՆ ՍԻՆԸՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՔԱՐԱՓԻՆ ՎՐԱՅ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՄԷՐՔԷՋ ԽԱՆ

Պոլսոյ կողմը ՔԻՒՆԱՐՏի տոմսակ գնելու համար դիմել Տիար Զ. Փափազեանի, Պայպըլ-Հաուս

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ, ՊՐՈՒՍԱ

10 Տիկ. Զ. Խաչիկեան, 10 Յ. Զաղացպանեան էֆ., 10 Մ. Մովսէսեան էֆ., 10 Թ. Զալըգեան էֆ., 10 Ա. Թորիկեան էֆ., 5 Տիկին Տիկնոջ Մ. Ճանճիկեան, Լ. Դրալեան, Ն. Եղանեան, Մ. Զուռնաճեան, Ա. Պալիկեան, Ր. Գալուստեան, Մ. Ինճիրեան, Լ. Թորիկեան, Օրիորդք Եւա, Խաթուն, Ա. Ամանաթեան, Ծաղիկ, 3 Տիկ. Մ. Տ. Ղազարեան, 2½ Տիկ. Բ. Թորիկեան, 3 Տիկ. Մ. Զէքմէնեան, 2 Տիկք. Մ. Կիւլէսէրեան, Մ. Կիւլէզեան, Հաճի Կ. Զաղացպանեան, Ե. Մ. Ղազարեան, Մ. Ճիւկէրճեան, Հ. Շիրինեան, Հ. Ագաեան, Թ. Մ. Ղազարեան, կին մը 10 ֆր., Տիկ. Վ. Միրէլեան 40 ֆր., Տիկ. Տ. Պիչաղճեան 40 ֆր., Տիկ. Զ. Միրէլեան 40 ֆր., Տիկ. Ա. Պալիկեան 40 ֆր., Տիկ. Մ. Տէվէճեան 40 ֆր., Տիկ. Թ. Թէզեան 30 ֆր., Տիկ. Տ. Մէսաճեան 40 ֆր., կին մը 10 ֆր., կին մը 20 ֆր., կին մը 40 ֆր., կին մը 20 ֆր., Սրբուհանճուն 40 ֆր., Տեարք Յ. Պօղաճեան 40 ֆր., փոքր տղայ մը 5 ֆր., Ճ. Թէզեան 20 ֆր. Լ. Զաղացպանեան 40 ֆր., Մ. Ճէրէչէճեան 2, Կ. Զաղացպանեան 20 ֆր., Մ. Կիւլէզեան 40 ֆր., Ա. Քէպէճեան 100 ֆր., Սիր. Դրալեան 40 ֆր., Եր. եւ Ն. Դրալեան 2, Մ. Ճէրէչէճեան 3, Ա. Պիլաքեան 2։ 5 Անան. գոհ. Վեր. Ս. Մ. Դրալեան, Տեարք Ղ. Պալիկեան, Մ. Տէվէճեան, Ս. Միքայէլեան, Գ. Ագամանեան, Ա. Թէրզեան, Պ. Թէրզեան, Հաճի Յ. Պալիկեան, Կ. Հաւուրմաճեան, Ա. Աւագեան, Ս. Ճիկէրճեան, Յ. Կիւլէզեան, Յ. Ագաեան, Մ. Հէճինեան, Գ. Կիւլէսէրեան, Գ. Մ. Ղազարեան, Ս. Տէվէճեան, Փ. Կիւլէզեան, Յ. Ագաեան, Ս. Այվազեան, Մ. Ճէրէչէճեան և Գ. Պալիկեան։

Կը խնդրուի նուիրատուաց անուններն ուղիղ գրել, որպէս զի կանգատանաց պատճառ չտրուի։

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԹԷՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ՀՈՏԱՒԷՏ, ԹՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ

Փնտռեցէք սոյն «Փիլ» ժարքայով Թէյերը Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու Թէյավաճառներուն քով։ Կեդրոնատեղի Պահճէ Գաբու, Սաղզիէ խանին անկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՈՐԴԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՑԻՍ 8

ԲԵՐԱ. — *Այնալը Զէշմէ. Սր. Երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.).* Տիար Միհրան Ս. Ճէճիզեան։

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ. — *Ամերիկեան վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.).* Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան։

ՊԱՅՈՂԼ ՀԱՈՒՍ. — *Ֆինճանճըլար եոգուշու. Էմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. ե.).* Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան։

ՍԿԻԻՏԱՐ. — *Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. ե.).* Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան։

ԽԱՍԳԻՒՂ. — *ժամ 7 (Ը. Թ.).* Պատ. Բ. Պետրոսեան։

ՊՕՅԱՃԸ ԳԻՒՂ. — *Կոստիկեան բնակարան. ժամ 3 (Ը. ե.).*

Ե. Ռ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — *Անգլիական Միշըն Հաուս. ժամ 4 (Ը.ե.).*

ՕՇԱԿԱՆ

Առաջին ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Օշական Քեռականէն անմիջապէս վերջը, մանկան ձեռք տրուելիք Առաջին Ընթերցարանն է։ Նիւթերը ընտրուած են տղոց ամենօրեայ կեանքին հետ յարաբերութիւն ունեցող դէպքերէ եւ առարկաներէ, ու դասաւորուած են ասիճանական զարգացման ուղղութեամբ։

Գործածուած թուղթին ընտրութիւնը, պատկերներու նրբութիւնը եւ ամբողջ գործին տպագրութեան ու կազմին տրուած մասնաւոր խնամքը գերազանց դիրք մը կուտան ՕՇԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԻՆ։

ԷՋ 124 · ՊԱՏԿԵՐ 52 · ԳԻՆ 4 ՂՐՇ.

Կը վաճառուի Պոլսոյ եւ Գաւառի բոլոր գրատուններուն մէջ

Վարժարաններու տնօրինութեանց նմոյշ մը կը ղրկուի 2½ դհկ.ի նամակադրոշմի փոխարէն

Ց. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ, Կ. Պոլիս, Պայազըտ Հաուս։

ՔԷՍ ԲԱԹԷՐՆԷԼ
CAISSE PATERNELLE

Ֆրանսական Կենաց Ապահովագրական առաջնակարգ Ընկերութիւն, հիմնեալ 1841ին ի Փարիզ, Կառավարութեան անմիջական հակակշռին տակ։

ՄԻՄԻԱՅՆ ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

	Ֆրանք
Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար	70,000,000
Մինչեւ 1911ի վերջը հատուցուած վնաս	360,000,000

Իր չափաւոր սակագոյնը եւ պարզ ու մեկին պայմանները **Քէս Բաթէրնէլի** *մինչեւ այսօր ունեցած հակայարթալ յառաջդիմութեան գաղտնիքը եղած են։*

Ամեն տեսակ կեանքի ապահովագրութիւն, ի դէպ մահու եւ ի դէպ կենդանութեան։ Պզտիկներու համար մասնաւոր եւ օգտակար պայմաններ։

Ընկերութեան գրամատունն է ՓՐԻՏԻ ԼԻՕՆԷ

Տնօրէն Ագենտներ՝ ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Բասած Գաթըրնը Օղլու

Գործակալութիւնք գլխաւոր քաղաքներու մէջ։

25—1

ՋԷՆԻ, ՀԵԾԵԼԱՆԻ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՓՐԷՆԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Մէսաճէք խան, Սուլթան Համ

Հրատարակուած է ընդարձակ Թալօկը 250 Էջ, 1000 Պատկեր, մանր տպագրութիւն եւ բազմաթիւ օգտակար ծանօթութիւններ։

Կը ղրկուի թղթի եւ ծախսի համար 5 դրոշմաթուղթի փոխարէն։ 25

ՄԱՀՈՒ Է ԽԻՍՏ ՋԵՂՋԵԱԼ ԳԻՆ

ՎԻՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՄԱՄՈՒԼ

48×64 սանդիմէթրը մեծութեամբ տպա

Դիմել Ց. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Տպարան

Կ. Պոլիս, Պայազըտ Հաուզ

Ուր ծախու հանուած են ասկէ զատ երկրորդ ձեռք մեքենաներ ալ։